

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav pedagogiky a sociálních studií

PAVEL HEJNÍČEK

VI. ročník - kombinované studium

Obor: Pedagogika - správní činnost - PČR

DOMÁCÍ NÁSILÍ

Diplomová práce

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jitka Skopalová PhD.

OLOMOUC 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jsem jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 14. dubna 2010

-

Pavel Hejníček

Poděkování

Děkuji Doc. PhDr. Jitce Skopalové PhD. za odborné vedení diplomové práce, poskytování rad a materiálů k práci.

Obsah

Úvod.....	6
1 Domácí násilí	8
1.1 Charakteristika domácího násilí.....	8
1.2 Formy domácího násilí.....	8
1.3 Znaky domácího násilí	9
1.4 Příčiny domácího násilí.....	10
2 Subjekty domácího násilí.....	13
2.1 Agresor - pachatel	13
2.2 Oběť	15
2.3 Členové rodiny	15
2.4 Domácí násilí páchané na dětech	16
2.5 Žena jako oběť	20
2.6 Senioři jako oběť	22
3 Právní rámec problematiky domácího násilí	24
3.1 TRESTNÍ ZÁKONÍK	25
3.1.1 Trestné činy proti rodině a mládeži	25
3.1.2 Trestné činy proti životu a zdraví	30
3.1.3 Trestné činy hrubě narušující občanské soužití	33
3.1.4 Trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti.....	33
3.1.5 Metodický pokyn o postupu v případech domácího násilí	37
Shrnutí.....	37
4 TRESTNÍ ŘÁD.....	38
4.1.1 Trestní oznámení.....	38
4.1.2 Pachatel.....	39
4.1.3 Poškozený	41
4.2 ZÁKON O PŘESTUPCÍCH	44

4.3	ZÁKON O POLICII ČESKÉ REPUBLIKY	45
4.3.1	Úkoly Policie ČR	45
4.3.2	Povinnosti policisty	46
4.3.3	Oprávnění policisty	47
	Shrnutí	50
5	Pomoc obětem domácího násilí	51
5.1	INTERVENČNÍ A SPECIALIZOVANÁ CENTRA	51
5.1.1	Intervenční centra	51
5.1.2	Specializovaná poradenská centra pro oběti domácího násilí	52
6	Průzkum o informovanosti společnosti s problémem domácího násilí	54
6.1	Definice problému:	54
6.2	Výzkumný problém a metody výzkumu	54
6.3	Výzkumný problém	54
6.4	Metody výzkumu	55
6.5	Analýza dotazníku a výsledky výzkumu	56
6.6	Výsledky výzkumu	56
6.7	Vyhodnocení výzkumu	67
7	Závěr	69
	Seznam tabulek a grafů	71
	Použitá literatura a prameny:	73
	Příloha č. 1 Dotazník	74

Úvod

Tématem mé diplomové práce je problematika Domácího násilí. Zvolil jsem si je z několika důvodů. Jedním z nich je, že pracuji na obvodním oddělení Policie České republiky, kde zastávám funkci policejního inspektora. Mou náplní práce je zpracovávat trestné činy a to jak majetkové, tak i násilné. Takže se mně tento problém dotýká i profesně.

Během mé šestileté praxe, co pracuji na obvodním oddělení, jsem se setkal s mnoha případy, které vykazovaly znaky domácího násilí. Ve většině případů oběti nevěděly, co vlastně domácí násilí obnáší. Spousta obětí si myslí, že domácí násilí je jen ve formě fyzického násilí a proto hodně incidentů ani nenahlásili, protože se domnívali, že to není trestně postihnutelné. A to je i hlavní důvod proč jsem si toto téma zvolil. Proto bych v mé diplomové práci chtěl objasnit pojem domácí násilí, a co vše se dá pod tímto pojmem představit.

Cílem mé diplomové práce je zjistit jak společnost pokročila v návaznosti se vznikem nového trestního zákoníku ze dne 1. 1. 2010 v právní pomoci obětem domácího násilí a jak právní legislativa chrání oběti před domácím násilím.

Mým záměrem v této diplomové práci je uvést aktuální informace a zjistit, co pojem domácí násilí vlastně znamená. V první kapitole se zabývám základními informacemi o domácím násilí a vysvětlím zde čtyři důležité znaky, podle kterých policejní orgán posuzuje, zda se jedná domácí násilí. Ve druhé kapitole rozlišuji postavení agresora a oběti z hlediska věkového a sociálního zařazení. Určitou část zde věnuji také dětem, které jsou svědky domácího násilí nebo se staly oběťmi domácího násilí. Ve třetí kapitole popisuji právní problematiku domácího násilí. Zde jsem se zaměřil na aktuální trestné činy a přestupky a vymezení jejich skutkových podstat. Ve čtvrté kapitole jsem svoji pozornost zaměřil na trestní řízení, kde se pokusím vysvětlit, jaké jsou postupy po přijetí oznámení domácího násilí orgány činnými v trestním řízení a jaké je postavení poškozeného, v našem případě oběti, v trestním řízení. V této kapitole se ještě zmiňuji o možnostech policistů, jaké v případě přijetí oznámení domácího násilí mají povinnosti a jaká mají oprávnění v souvislosti

s domácím násilím. Na závěr mé teoretické části se zmiňuji o možnosti pomoci obětem domácího násilí, kde se zaměřuji zejména na intervenční a specializovaná centra.

V praktické části mé diplomové práce uvádím průzkum, zpracovaný na základě vlastního dotazníku v souvislosti s domácím násilím. Do tohoto dotazníku jsem zahrnul celkem 17 otázek a oslovil jsem 100 respondentů různých věkových skupin.

1 Domácí násilí

V první kapitole se zabývám základními informacemi o domácím násilí, vymezím zde základní charakteristiku, pojmy, druhy, příčiny a znaky domácího násilí. Dále zde rozliším agresora a oběť a jejich věkové a sociální postavení. Zaměřím se zde i na děti, které jsou také často svědky nebo oběti domácího násilí. Prezentuji zde i statistický výzkum společnosti ROSA z roku 2008.

1.1 Charakteristika domácího násilí

Domácí násilí je obvykle definováno jako jakákoliv forma fyzického, sexuálního nebo psychologického násilí, která ohrožuje bezpečnost či blaho členů rodiny anebo použití fyzické nebo emociální síly anebo výhrůzek fyzickým násilím, včetně sexuálního násilí v rámci rodiny nebo domácnosti. Může mít různé podoby: zneužívání, týrání, zanedbávání dětí, incest, násilí na partnerovi, trýznění seniorů, postižených členů domácnosti apod.¹

1.2 Formy domácího násilí

Domácí násilí se objevuje v různých formách:²

- fyzické násilí (kopání, škrábání, bodání, popálení, bití, fackování, škrcení, rány pěstí, ohrožování zbraní),
- sexuální násilí (znásilnění, zneužití, nucení k sexu nebo k nechtěným sexuálním praktikám),
- psychické týrání (citové vydírání, slovní nárážky, výhrůžky, zákazy, terorizování, znevažování a podceňování druhé osoby, zesměšňování na veřejnosti, obviňování),
- sociální týrání (bránění styku s rodinou, přáteli, zamykání v bytě, nemožnost telefonování),
- ekonomické násilí (nemožnost disponovat s finančními prostředky, kontrola příjmu, neposkytování příspěvků na vedení domácnosti, zákaz chodit do práce),

¹Zdroj: www.domacinasili.info citováno ze dne 20.2.2010

² Zdroj: www.domacinasili.info citováno ze dne 20.2.2010

Domácí násilí můžeme dále rozdělit dle účastníků:³

- Intimní – představuje násilí mezi intimními partnery bez ohledu na to, zda vztah v současnosti trvá či již byl ukončen – manželé, intimní přítel/přítelkyně, partneři mající společné dítě a homosexuální partneři.
- Neintimní, které představuje násilí mezi členy domácnosti (rodiny), kteří nemají mezi sebou intimní vztah a žijí v jedné bytové jednotce – děti, sourozenci, rodiče, prarodiče a širší rodina

1.3 Znaky domácího násilí

Domácí násilí rozlišujeme rovněž pomocí následujících hlavních čtyř znaků⁴:

1) Soukromí jako místo činu (společná domácnost)

Pachatel na svou oběť útočí v místech, kam nedosahuje veřejná kontrola a zpravidla beze svědků, nejčastěji v soukromí bytu nebo domu. Toto soukromí si s sebou osoby ve vztahu přenášejí i do jiných prostředí (rekreační chata, ubytovna, hotel, apod.). Tendence páchat domácí násilí je tedy téměř vždy spojena se snahou násilí skrýt před společností, což je následně spojeno s nedostatkem svědků a důkazů.

2) Opakování a dlouhodobost násilí

Domácím násilím není ojedinělý a jednorázový incident, byť se závažnými následky. Domácí násilí má svou historii, dochází k němu opakovaně. Projevy domácího násilí přetrvávají i ve velmi dlouhých časových intervalech několika let. Mohou zůstat po mnoho let skryté v soukromí a skončit rodinnou tragédií. V opakování a dlouhodobosti spočívá nebezpečnost domácího násilí. O domácím násilí se také říká, že je to pokračování násilí⁵.

3) Eskalace, vzrůstající intenzita a četnost násilí

Domácí násilí začíná psychickým útlakem, opakujícími se útoky proti lidské důstojnosti, k nim se postupně přidávají útoky proti zdraví a v konečném stádiu přejde

³ Zdroj: Boston Police, *Speciál Order Number 01-14*, ze dne 23.5.2001, s.1

⁴ Metodický pokyn ředitele úřadu služby kriminální policie a vyšetřování policejního prezidia České republiky č.2/2004

⁵ ČÍRTKOVÁ L., VITOUŠOVÁ P.: *Pomoc obětem a svědkům trestných činů*. Praha : Grada Publishing, a.s., 2007, str. 108

v útoky proti lidskému životu. Útoky proti lidské důstojnosti sledují dva cíle. Sociální izolace oběti a minimalizace jejího sebevědomí a sebeúcty. Oba tyto projevy si může snadno oběť zaměnit s projevy lásky. O pravidlech společného soužití se násilník nedohaduje, ale určuje, jak budou vypadat. Názor oběti jej nezajímá. Neuposlechnutí jeho pokynů bývá podmíněno výhružkou sankcí, které mohou být realizovány v pozdějším stadiu. Ve vztahu k eskalaci násilí je rizikovým faktorem nadměrné užívání alkoholu, nebo jiná závislost na straně násilné osoby. Ve stádiu útoků proti lidské důstojnosti násilná osoba svou oběť opakovaně hrubě uráží, ponižuje, zesměšňuje, omezuje, zastrašuje. Ve svém počátku jednotlivé útoky v rámci domácího násilí nedosahují intenzity trestného jednání a jsou-li posuzovány izolovaně, může to vést k bagatelizaci a přehlížení i ze strany případně zakročujících policistů. V násilném vztahu se střídají fáze klidu, agrese a usmiřování. S rozvojem domácího násilí se zmenšují fáze klidu a prodlužují se a stávají se častějšími fáze agrese. Pokud není domácí násilí v raném stádiu rozpoznáno a ohrožená osoba nevyhledá pomoc, stupňuje se a pokračuje ve formě násilí fyzického, směřuje proti lidskému zdraví a později i životu.

4) Jasně a nezaměnitelné role aktérů, na jedné straně stojí násilná osoba, na druhé straně osoba ohrožená

Zde se jedná se o klíčový znak. Domácí násilí je násilím, ke kterému dochází mezi osobami ve vztahu a kde důležitým identifikačním znakem jsou jasné role. Vždy je jedna osoba týrána, jedná se tedy o ohroženou osobu, druhá osoba ubližuje, tj. násilná osoba. Postavení oběti a pachatele je nerovné a jejich role se v průběhu opakovaných incidentů nemění. V případě sporů, hádek nebo rvaček se nejedná o domácí násilí, neboť postavení obou stran incidentu je stejné. Pachatel i oběť jsou citově, sociálně, ekonomicky úzce spojeni. Mohou mít společné děti, nemovitosti, účty, apod. Mají společné bydliště a mají ztíženou možnost tento společně obývaný byt nebo dům opustit. Mohou nebo nemusí mít vypořádány majetkoprávní záležitosti. Zejména v případě manželství pro ně platí ustanovení rodinného práva.

1.4 Příčiny domácího násilí

Domácí násilí jde napříč sociálně demografickým složením společnosti. V celkovém obrazu i v každém jednotlivém případě se uplatňují různé skupiny příčin.

Bez pomoci zvenčí nemají oběť, ani pachatel vlastní schopnost ukončit probíhající domácí násilí. Oběti chybí síla a prostředky k řešení a pachateli chybí zájem cokoliv měnit. Z těchto důvodů nemohou být pachatel ani jeho oběť tomuto pokračujícímu jednání. Rozlišujeme proto tyto příčiny:⁶

- **Celospolečenské** – domácí násilí je ve společnosti podporováno a udržováno převládající hierarchií hodnot, která je založena na nadvládě a dominanci mužů.
- **Lokální** – konkrétními faktory, které přispívají k domácímu násilí, mohou být nezaměstnanost, nízký příjem, nízká vzdělanost komplikující dané osobě přístup k síti sociálních institucí.
- **Rodinné** – k rizikům, která zvyšují náchylnost k propuknutí domácího násilí, plynoucím ze samotné podstaty rodinného soužití patří:
 - privátnost, která komplikuje uplatnění mechanismů sociální kontroly
 - víra pachatele na vlastní právo k ovlivňování členů své rodiny
 - předepsané role členů rodiny (jejich chování je regulováno obecnými předpisy, které bazírují na jiných principech, než jsou skutečné osobní kompetence a zájmy členů rodiny)
 - obsáhlé, hluboké poznání blízkých osob (partneři, rodiče a děti se obvykle dobře znají, dovedou vzájemně odhadnout své reakce a způsoby chování ve standardních i krizových situacích ví, co si k sobě mohou dovolit)
- **Osobnostní** – vycházejí z individuálních charakteristik pachatele, oběti a jejich vzájemné interakce. Pachatelé se pravděpodobně naučili díky mechanismům sociálního učení řešit stresující a omezující situace agresivním chováním. Je pravděpodobné, že sami prošli tíživým dětstvím, okusili na sobě traumatizaci násilím. Přímý kontakt jedince s násilím v průběhu jeho dětství je rizikovým faktorem.

⁶ Metodický pokyn ředitele úřadu služby kriminální policie a vyšetřování policejního prezidia České republiky č.2/2004

Shrnutí

Domácí násilí se neomezuje na izolované epizody fyzického týrání. Je to celý způsob života, způsob jednání s obětí. Výše zmíněné formy domácího násilí se slévají do spleť sítě týrání, ovládání a nadvlády, ve které je oběť polapena. Domácí násilí se může přihodit komukoliv a kdekoliv. Objevuje se ve všech věkových kategoriích, národnostech, společenských třídách a u obou pohlaví.

2 Subjekty domácího násilí

Mezi subjekty domácího násilí spadá vždy pachatel, v našem případě označený jako agresor a oběť. V některých případech domácího násilí jsou uváděny jako nepřímé oběti svědci, mezi které spadají děti či další osoby bydlící s agresorem a obětí ve společné domácnosti.

2.1 Agresor - pachatel

Typickým agresorem bývá muž, který má mnohdy dvojí tvář. Navenek se tváří jako milující manžel, pozorný společník a skvělý tatka a doma se změní v násilníka⁷. Odborníkům se podařilo sestavit přehled několika rizikových faktorů. Jedním z nich je skutečnost, že u agresorů docházelo již dříve k násilí v rodině nebo okolí, byli v dětství často sami tělesně trestáni nebo byli svědky partnerského násilí. Pokud je strach nástrojem, který násilník používá k ovládnutí své oběti, pak zjištění, že žena opouští místo, kde on vládne, jen zvýší jeho agresivní chování. K růstu počtu násilných činů dochází zejména po odluce. Motivaci násilníků vysvětlují psychologové dvěma způsoby. Podle prvního způsobu jde hlavně o krizi partnerského vztahu, která se v praxi nedá překonat. Agresory bývají impulsivní muži, kteří snadno přecházejí od emocí ke konkrétním činům. Podle druhého způsobu je příčina pouze v osobnosti násilníka, který je agresivní bez ohledu na to jak se jeho oběť chová.⁸

Organizace ROSA v roce 2008 provedla průzkum u 196 klientek, které prošly informačním a poradenským centrem. Tento průzkum byl směřován k tomu, aby se klientky vyjádřily k věku a vzdělání pachatele (agresora)⁹.

Na základě údajů uvedených v tabulce sledujeme, že nejvyšší počet pachatelů – mužů se pohyboval v rozmezí 35 – 39 let z celkového počtu 196 pachatelů. Tato věková skupina zaujímá rovných 24%. Nejméně pachatelů – mužů se vyskytovalo ve věkové hranici 18 – 24 let. Z tabulky získáme poznatky o nejvyšším dosaženém vzdělání pachatelů. Ze všech uvedených možností se nejvyšší počet pachatelů objevoval se středoškolským vzděláním, z celkového počtu 196 pachatelů tato skupina zaujímá 33,2%.

⁷ DOBROVOLNÁ T.: *Týrání nemlčte!* Květy, 2001, č.41, s. 18-19

⁸ HOLUB P.: *Domácí násilí nikdy neskončí samo od sebe.* Hospodářské noviny, 2003, č. 138, s. 3

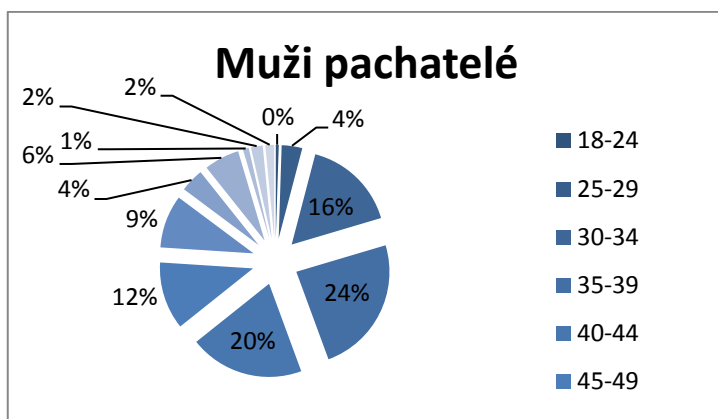
⁹ Statistické údaje ROSA za rok 2008

Tabulka 1 Věková struktura pachatelů - mužů

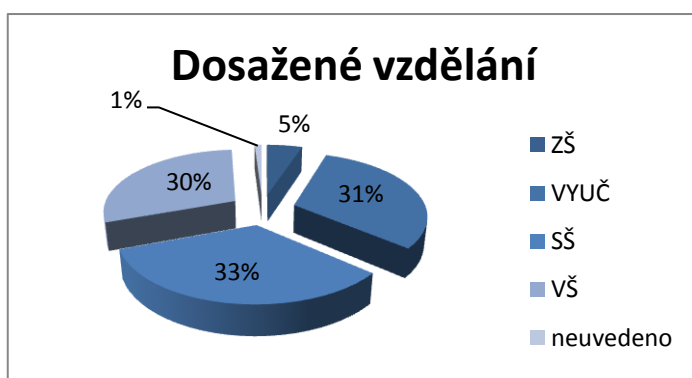
Věk	Počet	v %
18-24	1	0,5
25-29	7	3,6
30-34	32	16,3
35-39	47	24
40-44	39	19,9
45-49	23	11,7
50-54	18	9,2
55-59	8	4,1
60-64	12	6,1
65-70	2	1
70+	4	2
Neuvedeno	3	1,5
	196	99,9

Tabulka 2 Nejvyšší dosažené vzdělání pachatelů - mužů

Vzdělání	Počet	v %
ZŠ	10	5,1
VYUČ	61	31,1
SŠ	65	33,2
VŠ	58	29,6
Neuvedeno	2	1
Celkem	196	100

Graf 1 Grafické znázornění věkové struktury pachatelů – mužů

Graf 2 grafické znázornění vzdělání pachatelů – mužů

2.2 Oběť

Domácím násilím jsou postiženy všechny kategorie osob bez ohledu na jejich vzdělání, věk či schopnost uplatnění na trhu práce. Na základě dosavadních poznatků byl sestaven psychologický profil oběti, dle kterého mohou mít oběti, jak muž, tak žena, některý z těchto rysů či vlastností:¹⁰

- cítí se sociálně izolování, opuštění, rozpolcení, zmatení
- mají pocit bezmoci a pocit, že nemají kontrolu nad danou situací
- trpí pocity viny, obviňují se z vyprovokování a zodpovědnosti za násilí
- trpí nízkým sebevědomím, věří v to, že nejsou schopni přežít bez cizí pomoci
- jsou v rozpacích, pokud mají přiznat, že jsou týráni nebo že zůstávají v násilném vztahu
- často jsou v depresi anebo se bojí
- mají pocit bezmoci a neexistence možnosti řešení
- věří v mýty o domácím násilí, věří v tradiční stereotypní role muže a ženy
- zažívají stresové reakce s psychologicko-fyziologickými komplikacemi, jako jsou například: únava, vyčerpanost, bolest zad, bolest hlavy, nespavost
- upřednostňují potřeby dalších členů rodiny před svými potřebami
- popírají hněv zapříčiněný týráním, ale jsou schopni vybuchnout kvůli maličkostem

2.3 Členové rodiny

Oběťmi se mohou stát i sami rodiče, kteří mohou být týráni ze strany vlastních dětí. Zkušenost, která byla potvrzena v celosvětovém měřítku, říká, že i fyzicky zdatnější může být paradoxně bezmocný vůči vůli slabšího, což platí v rodinných vztazích dvojnásob. Ohroženy jsou zejména disfunkční rodiny, rodiny neúplné, pouze s jedním rodičem. Dítě, které zůstává samo s matkou, může převzít roli pseudo partnera

¹⁰ Zdroj : http://www.law.indiana.edu/pop/domestic_violence/profile.shtml citováno ze dne 20.11.2009

a proměnit se v tyрана, kdy rozhoduje o veškerém dění v rodině. Ohroženi jsou rovněž málo autoritativní otcové a dominantní matky v souvislosti s citovou subdeprivací dětí. Mezi oběti však lze zařadit i kategorii seniorů, a to jak ve vztahu dětí k rodičům, tak i ze strany partnerů navzájem, kdy asymetrické změny pouze u jednoho z partnerů mohou být pro zdravé členy rodiny nesrozumitelné. Senioři mohou přinášet u zdravého partnera pocit absolutní moci nad bezmocným partnerem, muže docházet k šikanování a k používání násilí¹¹ Násilí mezi partnery má vždy rovinu interakční, tedy rovinu bezprostřední výměny chování, včetně verbálního chování. Rovina partnerské interakce bývá užívána jako argument zdůvodňující násilné chování muže. Muži například uvádějí, že je žena svým chováním záměrně provokuje. Násilnému chování muže vždy předchází určité chování ženy, které muž může hodnotit jako provokující a cítit se jím zraňován. Takovým provokujícím chováním mohou být ženiny nadávky, výsměch, ale také „neposlušnost“, odmítnutí pohlavního styku nebo předloženého pokrmu.¹²

2.4 Domácí násilí páchané na dětech

Přestože nejčastěji jsou oběti zjišťovány v manželském vztahu, nejzranitelnějšími oběťmi jsou děti. Vedle fyzického týrání může být dítě poškozováno i psychickým týráním, sexuálním zneužíváním, zanedbáváním péče či citovou deprivací. Dítě, které se stane obětí špatného zacházení, je často nejmladší v rodině, případně je rodiči viděno jako nějak zvláštní, má určité fyzické nebo mentální postižení, je to dítě dráždivé nebo dítě s odlišným temperamentem než mají rodiče. Dítě může být psychicky týráno i tehdy, když agrese není cílena přímo k němu, ale projevuje se mezi rodiči navzájem. Následky utrpěných traumat se mohou ve vývoji dítěte projevovat různým způsobem.¹³

Průzkumem Organizace ROSA bylo zjištěno, že v roce 2008 žilo 252 dětí v rodině, kde se vyskytlo domácí násilí. Z nich 245 bylo svědky domácího násilí namířeného na jejich matky.¹⁴ V následující tabulce je znázorněn počet dívek a chlapců, kteří se stali svědky domácího násilí. Z celkového počtu 252 dětí se pouze 7 z nich nestalo svědky domácího násilí. 245 dětí, z toho 48% dívek a 49,2% chlapců bylo svědky domácího násilí páchaného na jejich matkách.

¹¹ FRANTOVÁ L., VAŠÍČKOVÁ M.: *Domácí násilí: Až osm let vězení*. Zlínské noviny, 2003, č. 289, s. 3

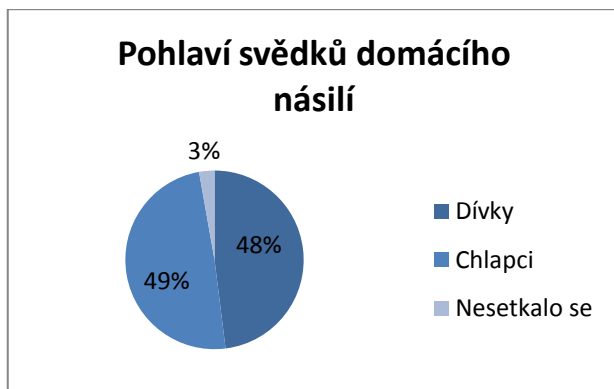
¹² HOLUB P.: *Násilí za zavřenými dveřmi*. Hospodářské noviny, 17.7.2003, s.64-65

¹³ HRONOVÁ M.: *Dětská svědectví násilí*, kapitola 3., ROSA 2008

¹⁴ HRONOVÁ M.: *Dětská svědectví násilí*, kapitola 3., ROSA 2008

Tabulka 3 Svědectví domácího násilí

Pohlaví	počet	%
Dívky	121	48
Chlapci	124	49,2
Nesetkalo se	7	2,8
Celkem	252	100

Graf 3 Grafické rozložení svědků domácího násilí

Děti se stávají svědky nejen psychického násilí (zesměšňování, shazování, ponižování, vulgární nadávky, výhrůžky), ale i fyzických útoků na své matky (fackování, kopání, bití, topení, znásilnění, škrcení).¹⁵ Z průzkumu viz *Tabulka 4 Psychicky týrané děti*, bylo zjištěno, že z 245 dětí bylo psychicky týráno 145 dětí. Nejvíce se jedná o věkovou skupinu dětí ve věku 0-4 a 5-9 let. Dále z průzkumů vyplynulo, že 37 dětí ze 145 dětí, které byly psychicky týrány, byly ještě týrány i fyzicky.

Tabulka 4 Psychicky týrané děti

Dívky	počet	v %	Chlapci	Počet	v %
0 - 4	19	7,5	0 - 4	19	7,5
5 - 9	23	9,1	5 - 9	26	10,3
10 - 14	12	4,8	10 - 14	17	6,7
15 - 19	12	4,8	15 - 19	12	4,8
20 a více	1	0,4	20 a více	4	1,6
Celkem	67	26,6	Celkem	78	30,9

¹⁵ HRONOVÁ M.: *Dětská svědectví násilí, kapitola 3.*, ROSA 2008

Tabulka 5 fyzicky týrané děti

Dívky	počet	v %	Chlapci	Počet	v %
0-4	3	1,2	0 - 4	5	2
5 – 9	7	2,8	5 - 9	3	1,2
10 - 14	5	2	10 - 14	6	2,4
15 - 19	4	1,6	15 - 19	2	0,8
20 a více	0	0	20 a více	2	0,8
Celkem	19	7,6	Celkem	18	7,2

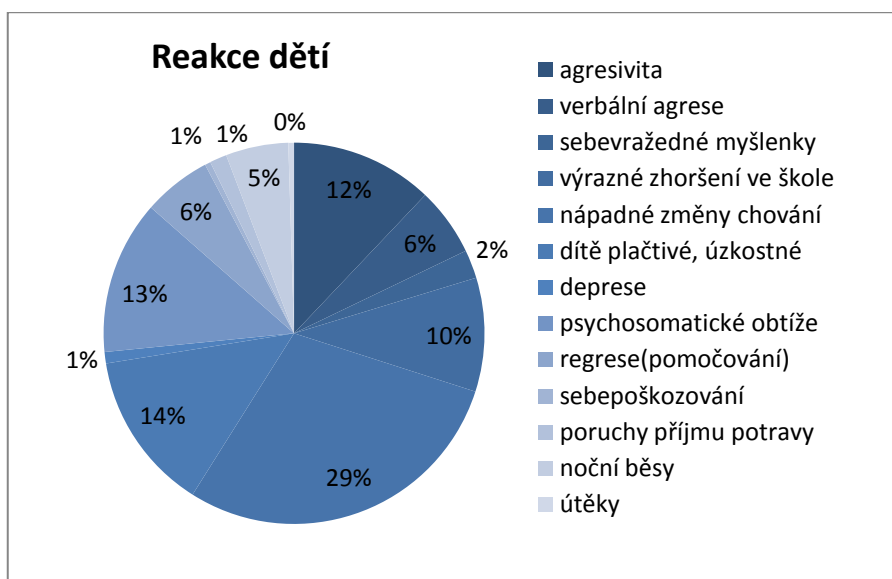
Reakce dítěte je podmínována věkem, fází vývoje, předchozími zkušenostmi, jeho adaptačními a obrannými mechanismy, které ke zvládnutí psychického traumatu používá. Děti mohou být neklidnější, plativější, úzkostnější, trpí malou sebeúctou, depresi, jsou zlostné, mají potíže se sebekontrolou, somatizují (jdou z nemoci do nemoci), objevují se u nich poruchy příjmu potravy (např. anorexie), pokusy o sebevraždu, sebepoškozování. V případě starších dětí dochází k užívání drog, alkoholu a útěkům z domova. Tyto děti přestávají komunikovat s vrstevníky, učitelkami. Mohou mít i další potíže ve škole – s koncentrací, přizpůsobením, mohou se mentálně zpožďovat. Řada dětí trpí stresem vyvolanými indispozicemi (bolesti hlavy, břicha, žaludku, teploty...), obzvlášť žijí-li stále v jedné domácnosti s násilníkem nebo jsou nuceny soudem ke styku s otcem, který se dopouštěl na jejich matce nebo na nich násilí. Děti si opakovaně vybavují útok a celý zážitek se jim ve flashbacku vrací: prožívají tak opakovaně stavy úzkosti. Trpí posttraumatickými stresovými poruchami. Jejich problémy se mohou vrátit po letech: při volbě partnera či výchově vlastních dětí. Riziko, že děti, které jsou svědky násilí, budou později sami agresory nebo oběťmi, je velké. „Děti, které jsou svědky násilí, se také mohou učit násilí používat: dětské svědectví násilí může mít za následek používání násilí a konfliktní řešení sporů, může generovat postoje ospravedlňující vlastní užití násilí.“¹⁶

Z výše provedeného průzkumu bylo zjištěno, že nejčastější reakcí dítěte, které je svědkem domácího násilí, je nápadná změna chování, což z 245 dětí je 24,5 %.

¹⁶ BARTOŠOVÁ J.: *Místo nebezpečnější než náměstí ?* Hospodářské noviny, 2004, č. 240, s. 11

Tabulka 6 Nejčastější reakce dětí

Následky prožitého násilí na dětech	počet dětí	v %
Agresivita	25	10,2
verbální agrese	12	4,9
sebevražedné myšlenky	5	2
výrazné zhoršení ve škole	20	8,2
nápadné změny chování	60	24,5
dítě plačtivé, úzkostné	28	11,4
Deprese	2	0,8
psychosomatické obtíže	27	11
regrese (pomočování)	12	4,9
Sebepoškozování	1	0,4
poruchy příjmu potravy	3	1,2
noční běsy	11	4,5
Útěky	1	0,4
Celkem	207	84,4

Graf 4 grafické znázornění reakcí dětí

Děti, které mají zkušenost s násilím, mají problémy naučit se důvěřovat, mít někoho rád. Aby neriskovaly další citové ztráty, raději se emočně „oddělují“ od svého okolí. Pak mohou čelit vážným potížím v pozdějším životě. To, jak děti reagují na násilí, záleží na mnoha okolnostech: kromě věku i na blízkosti a intenzitě násilí a jeho frekvenci (s opakovaným domácím násilím není jednorázový čin srovnatelný). Všechny děti nereagují stejně – některé se dokážou s traumatickou událostí vcelku brzy

vypořádat, jiné jsou postiženy na celý život: záleží na dětském temperamentu, způsobu reagování na svět, na tom, zda dítě samo nebylo objektem násilí či zneužívání.¹⁷

Vliv domácího násilí na děti¹⁸

- Přebírání odpovědnosti za týrání.
- Stálá úzkost, že dojde k dalšímu násilí a stresem vyvolané poruchy.
- Vina, že nejsem schopen/schopna násilí zastavit. Vina, že mám ráda trýznitele.
- Strach z opuštění.
- Sociální izolace a potíže se vztahy s vrstevníky i dospělými.
- Nízká sebeúcta.
- Řešení problémů agresí (verbální, fyzickou, k vrstevníkům, dospělým, zvířatům).
- Nepřebírání zodpovědnosti a svalování viny na druhé (jak mají odpozorovaný model od násilného rodiče).

2.5 Žena jako oběť

Násilí mužů na ženách je podle národnostních statistik¹⁹ častým jevem. Žena si ovšem nevybírá násilné muže. Na počátku vztahu muž obvykle zdůvodňuje potřebu kontrolovat ženu láskou, chce s ženou být stále, musí vědět, kde byla, protože ji miluje, později připojuje zastrašování a ponižování ženy, Fyzické násilí bývá spojeno s omezováním sociálních možností ženy, jejích kontaktů s vnějším světem, s omezováním ekonomických možností vlastního výdělku a vynucováním sexuálního styku. Důvodem proč bývá domácí násilí na ženách zkoumáno samostatně, je kromě vyšší četnosti také větší závažnost důsledků násilí pro ženy. Ženy v situaci dlouhodobého násilí ztrácejí sebevědomí a zároveň u nich narůstá strach a zmatek. Pokud nemá žena dost podpory v okolí, může vést ponižování k tomu, že přejímá negativní informace o sobě, a to i v případech, kdy se neúspěšně snaží získat pomoc.

¹⁷ HRONOVÁ M.: *Dětská svědectví násilí*, kapitola 3., ROSA 2008

¹⁸ HRONOVÁ M., *Dětská svědectví násilí*, kapitola 3., ROSA 2008

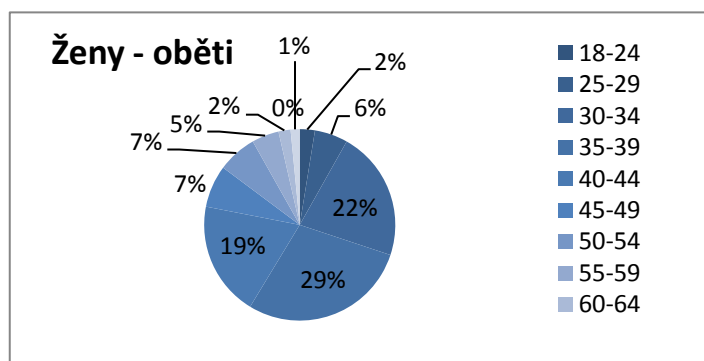
¹⁹ Zdroj: www.domacinasili.cz/statistiky citováno ze 14.1.2010

Ženy uvádějí jako důvod, proč zůstávají v manželství, strach nejen o sebe a o děti, ale také o své muže. Další příznaky u žen je stud, zhoršení celkového zdravotního stavu, zvyšuje se riziko sebevražděného chování.²⁰

Organizace ROSA provedla průzkum v roce 2008, kdy bylo zjištěno, že oběťmi násilí ve vztahu jsou ženy všech věkových i socioekonomických skupin. Aktivně hledat pomoc v případech domácího násilí nejčastěji přicházejí ženy ve věkové skupině 30 – 44 let, konkrétně ve věkových skupinách 35 – 39 let (28,6 % žen), dále pak 30 – 34 let (21,9% žen), následují kategorie 40 – 44 let (19,4 % žen)²¹

Tabulka 7 Počet žen - obětí

Věk	počet	v %
18-24	5	2,6
25-29	11	5,6
30-34	43	21,9
35-39	56	28,6
40-44	38	19,4
45-49	14	7,1
50-54	13	6,6
55-59	9	4,6
60-64	4	2
65-70	0	0
70+	3	1,5
Celkem	196	99,9

Graf 5 Počet žen - obětí

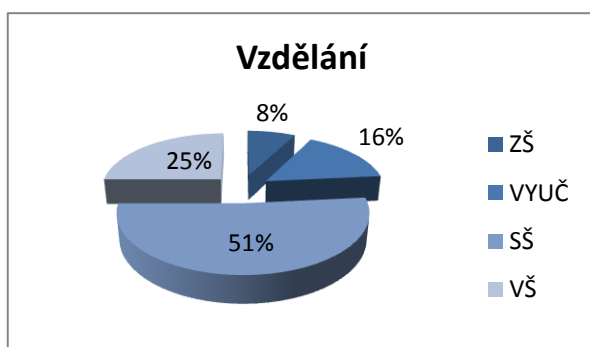
²⁰ KROBOTOVÁ T.: *Domáci nikdy samo nepřestane*. Vlasta, 2004, č.47, s. 12-13.

²¹ HRONOVÁ M.: *Dětská svědectví násilí*, kapitola 3., ROSA 2008

Výše provedeným průzkumem, bylo zjištěno, viz tabulka č. 8, že nejvíce obětí – žen dosáhlo středoškolského vzdělání, kdy z celkového počtu 196 žen tato skupina zaujímá 51,5%.

Tabulka 8 Nejvyšší dosažené vzdělání žen - obětí

Vzdělání	počet	v %
ZŠ	15	7,7
VYUČ	31	15,8
SŠ	101	51,5
VŠ	49	25
Celkem	196	100

Graf 6 Vzdělání obětí – žen

2.6 Senioři jako oběť

Světová zdravotnická organizace uvádí, že 4 - 6% seniorů se setkala s některou s forem domácího násilí. Problém zde představuje i násilí, které se odehrává v institucích, jako např. v nemocnicích, léčebnách dlouhodobě nemocných a domovech důchodců. Podle průzkumů, provedených ve Spojených státech, bylo v roce 2008 36% ošetřujícího personálu svědky nejméně jednoho případu fyzického násilí na starších pacientech, 10% přiznalo, že se takového násilí nejméně jednou dopustili sami, celých 40 % ošetřovatelů pak doznalo, že se dopustili psychického násilí na seniorech. Ústavní – institucionalizované násilí zahrnuje bezdůvodné omezování osobní svobody, zejména kurtování, odírání jídla či pití, ponižování a zanedbávání.²²

Charakter domácího násilí páchaného na seniorech:²³

- Fyzické násilí (tj. bití, způsobování fyzické bolesti, zraňování) a sexuální útoky

²² Zdroj: www.zivot90.cz citováno ze 10.1.2010

²³ Zdroj: <http://gymkh.cz> citováno ze dne 10.1.2010

- Psychické a citové týrání (tj. nadávky, urážky, vyhrožování, ponižování, omezování běžných aktivit a sociálních kontaktů, např. návštěv přátel či příbuzných, zdůrazňování nepotřebnosti seniora, nerespektování přání a potřeb seniora, psychický nátlak aj.)
- Finanční vykořisťování (ekonomické násilí) tj. nepatřičné používání či zneužívání majetku a finančních prostředků seniora, upírání práva na přístup k osobním financím a jejich správu, vynucování změny vůle seniora a jím sepsaných dokumentů za účelem ovládnutí jeho majetku
- Zanedbávání třetí osobou (tj. neposkytování adekvátní stravy, čistého oblečení, náležité zdravotní péče, zanedbávání základní hygieny, vytváření sociální izolace, záměrné neposkytování potřebných léků či podávání léků popř. v takových dávkách, jež starší osobu utlumují nebo jí způsobují tělesnou újmu).

Shrnutí

Domácí násilí má tendence se neustále vyvíjet, gradovat. Nejdříve většinou ohrožuje důstojnost, posléze zdraví a nakonec i život oběti. Pro přístup české společnosti k domácímu násilí je stále ještě typické, že nenazírá na domácí násilí v celé jeho komplexnosti. Zaměřují se zejména vždy jen na jeden izolovaný útok, který však zhodnotí za bezvýznamný. K četnosti jednotlivých aktů nepřihlíží, formy domácího násilí v nikoli fyzické podobě není potom schopna vnímat vůbec. S trochou nadsázky lze tento stav charakterizovat jako čekání na smrt. A pokud smrt nastane, teprve tehdy má domácí násilí nárok se vyšplhat na čelní příčku témat v televizních reportážích a černých kronik v tisku. Způsob, jakým je násilí takto prezentováno dál, jen podporuje zabředlé stereotypy a týrané oběti dále utvrzuje v posílení ukotvení vlastní získané trpké zkušenosti, že domoci se v jejich situaci pomoci v tomto státě nelze. Týraná oběť po dlouhodobém setrvání v násilném svazku však nemá sama bez pomoci zvenčí šanci se z této situace vymanit.

3 Právní rámec problematiky domácího násilí

Domácí násilí je jev, proti němuž nelze úspěšně bojovat pouze za pomoci právních nástrojů. Aby mohlo dojít, když ne k eliminaci domácího násilí tak alespoň k redukci jeho výskytu, je třeba zaujmout přístup komplexního řešení založený také na mimoprávních mechanismech společenské regulace. Je proto nezbytné, aby byly ze společnosti vymýceny především liché představy a mýty o domácím násilí i o jeho aktérech.²⁴

Právní řád každé společnosti by měl odrážet hodnotový systém lidí, kteří žijí v jejím rámci. Prostřednictvím moci zákonodárné pak stát deklaruje, jaké hodnoty bude svými akty chránit a s jakou intenzitou a jaké jevy či jaká jednání nebude tolerovat. Mezi hodnoty, které jsou již tradičně chápány ve všech civilizovaných zemích jako hodnoty nejdůležitější je lidský život, zdraví, důstojnost a svoboda. Vzhledem k jejich elementární povaze patří tyto hodnoty mezi základní práva a svobody, které se stát zavazuje prostřednictvím Listiny základních práv a svobod střežit nejbedlivěji. Násilí v rámci rodiny či mezi osobami blízkými bylo po dlouhou dobu považováno za věc soukromou, do které stát nemůže a nehodlá intervenovat. Jak vyplývá z výše uvedeného, měl by stát zaujmout k porušování základních lidských práv rezolutní postoj. Liknavý přístup se však postupem času mění, o čemž svědčí například zakotvení skutkové podstaty trestného činu „*Týrání osoby žijící ve společném obydlí*“ do trestního zákoníku nebo přijatý zákon „*o vykázaní*“. Právě posledně jmenovaným právním předpisem dal zákonodárce explicitně najevo, jakým právům a svobodám poskytne svoji nejsilnější ochranu.²⁵

Současný právní stav má přirozeně své nedostatky a pro další legislativní aktivitu na pomoc obětem domácího násilí stále ještě existuje značný prostor. Lze hovořit zvláště o oblasti soukromého práva, kde je násilí mezi osobami blízkými zatím zohledňováno pouze v rámci rozhodovací praxe soudu, nyní také prostřednictvím nového předběžného opatření v občanském soudním řádu. Diskuze vzbuzují i některá ustanovení trestního řádu nebo přestupkového zákona.²⁶

²⁴ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bílá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 18.1.2010

²⁵ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bílá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 18.1.2010

²⁶ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bílá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 18.1.2010

3.1 TRESTNÍ ZÁKONÍK

To, jaké jednání je při naplnění určitých kritérií, považováno za trestný čin stanoví pouze zákon. V podmínkách České republiky je to zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Aby se určité jednání dalo za trestný čin považovat, musí kromě formálních předpokladů vykazovat i určitý stupeň společenské škodlivosti. Trestní zákoník je realizací jednoho ze základních závazků státu, kterým je ochrana určitých společenských hodnot a zájmů. K tomuto se stát zavazuje zejména prostřednictvím Listiny základních práv a svobod. Jedním z elementárních zájmů a vysoko ceněnou společenskou hodnotou je lidské zdraví. Dalšími hodnotami, které jsou násilným jednáním ohrožovány, jsou lidská důstojnost a svoboda. Lidská fantazie je však velmi bohatá na způsoby, jak druhému ublížit, proto neexistuje žádný uzavřený výčet jednání, která by byla pro domácí násilí typická. Nelze opomíjet, že existuje celá řada forem a druhů domácího násilí, přičemž u některých z nich nemusí k fyzickým atakům vůbec docházet. Nutno připomenout, že domácí násilí není pouze doménou manželů a partnerů, ať už mužů či žen, ale týká se také vztahů mezi generacemi.²⁷

3.1.1 Trestné činy proti rodině a mládeži

V této části mé práce se podrobněji zaměřím na trestné činy proti rodině a mládeži, které se nejčastěji vyskytují v souvislosti s domácím násilím. Jedná se o trestný čin Zanedbání povinné výživy dle ust. § 196 trestního zákoníku, trestný čin Týrání osoby žijící ve společném obydlí dle ust. § 199 trestního zákoníku, trestný čin Týrání svěřené osoby dle ust. § 198 trestního zákoníku a trestný čin Ohrožování výchovy dítěte dle ust. § 201 trestního zákoníku.

Zanedbání povinné výživy - § 196 trestního zákoníku

Trestný čin zanedbání povinné výživy spáchá ten, kdo byť i z nedbalosti neplní svoji zákonnou vyživovací povinnost nebo úmyslně se jejímu plnění vyhýbá. Musí se zde jednat o zákonnou vyživovací povinnost, tedy plynoucí přímo ze zákona o rodině. V případech domácího násilí je velmi častý souběh několika jeho forem. Jedním z nejzávažnějších prostředků, jak omezovat a týrat druhého, je ekonomická kontrola. Oběti bývají často nuceny odevzdávat násilné osobě všechny své příjmy, dokládat účty

²⁷ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bílá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 18.1.2010

ke všem svým nákupům atd. Často se taktéž stává, že násilná osoba nijak nepřispívá na chod domácnosti a vystavuje tak členy své rodiny hmotné nouzi. Ze zákona existuje vyživovací povinnost (mimo jiné) rodičů vůči dětem a mezi manžely. Vyživovací povinnost nespočívá pouze v povinnosti k peněžitému plnění, ale rovněž v povinnosti vyživovat a zaopatřovat oprávněnou osobu v naturální formě. Pro naplnění skutkové podstaty § 196 se musí jednat o soustavné zaviněné neplnění vyživovací povinnosti nebo vyhýbání se jejímu plnění, přičemž, takové jednání musí trvat po delší dobu. Ze soudní praxe se dovozuje, že by tato doba měla být minimálně čtyři měsíce.²⁸

Týrání osoby žijící ve společném obydlí - § 199 trestního zákoníku

Pokud kvalifikujeme násilné jednání, které se odehrává za zdmi domova mezi aktéry, kteří jsou si navzájem blízcí, nabízí se především § 199. Skutková podstata § 199 „*Týrání osoby žijící ve společném obydlí*“ nicméně není v rámci fungování české justice ještě příliš etablována, mimo jiné proto, že byla zařazena do legislativy až v roce 2004. Trestného činu, jehož formální znaky jsou vymezeny § 199, se dopustí ten „*Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí.*“ Týráním se rozumí „*zlé nakládání s osobou blízkou nebo jinou osobou žijící s pachatelem ve společném obydlí, vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které tato osoba pociťuje jako těžké příkoří.*“²⁹

Přitom není třeba, aby v důsledku tohoto jednání vznikly následky na zdraví. Důvodem, proč bylo do zákona zařazeno ustanovení § 199, je mimo jiné fakt, že domácí násilí je jevem vyznačující se určitými zvláštnostmi, kdy mezi jeho pachatelem a obětí vznikají specifické vztahy. Oběť domácího násilí často mívá k pachateli vybudovanou hlubokou citovou vazbu, kterou nedokáže zpřetrhat ani v podmínkách přetrvávající agrese a ponižování. Je třeba zdůraznit, že v případech domácího násilí se neřídka jedná o systematickou činnost násilné osoby. Tato systematickosti se projevuje v soustavném psychickém nátlaku na oběť, neustálým ponižováním a vyhrožováním a různě frekventovanými fyzickými tresty. Z tohoto důvodu bylo před uzákoněním skutkové podstaty § 199 trestního zákoníku (od roku 2004 se jednalo o ust. § 215a zák. č. 140/1960 Sb., ve znění platném do 31. 12. 2009) možné postihovat jednání pachatele

²⁸ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bílá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 18.1.2010

²⁹ ŠÁMAL P., PÚRY F., RIZMAN S.: *Trestní zákon komentář – díl II.* 6. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004. s. 1273

domácího násilí pouze izolovaně bez zohlednění širšího kontextu. Jednalo se o naplnění skutkové podstaty ublížení na zdraví, znásilnění, násilí proti skupině obyvatel a jednotlivci, vydírání, útlak atd. Nyní jsou všechna tato jednání, která spojuje jednotný úmysl, podřaditelná pod § 199. Dle dikce zákona se nemusí jednat pouze o násilí fyzického charakteru, ale může jít i o psychické útrapy. K tomuto je třeba poznamenat, že psychické týrání je velmi nesnadné prokázat. Často se totiž taková forma týrání projeví pouze v patologickém dopadu na psychiku oběti. V takovém případě by pak mohlo být možnou cestou vyjádření soudního znalce z oboru psychologie vyškoleného v problematice domácího násilí.³⁰

Co se týče trvalosti pachatelova jednání, tuto je třeba posuzovat v závislosti na intenzitě hrubého nakládání.³¹

Takový předpoklad lze hodnotit jako zcela legitimní. Domácí násilí je sice většinou záležitostí dlouhodobou, nicméně pokud dosáhne pachatelova agresivita, byť v krátkém časovém horizontu určité intenzity, je zcela na místě kvalifikovat takové jednání jako domácí násilí. Předmětem útoku se nemusí stát pouze osoba blízká, ale kterákoli osoba, která žije s pachatelem ve společně obývaném obydlí. Právní důvod bydlení v tomto obydlí není důležitý. Lze si představit i situaci, kdy se jedná např. o manželku syna, kterou týrá její tchán, jelikož spolu bydlí ve společném obydlí atp. Zde je třeba poukázat na to, že podmínkou aplikovatelnosti § 199 je fakt spolužití v jednom obydlí. Ke splnění tohoto předpokladu se však nevyžaduje vedení společné domácnosti, postačí pouze faktický stav společného bydlení. Dále připomeňme, že objektem útoku nemůže být osoba svěřená pachateli do péče či výchovy, neboť v takovém případě by pachatel naplnil skutkovou podstatu § 198 „*Týrání svěřené osoby*“. Pod pojmem „obydlí“ je třeba rozumět veškeré prostory sloužící k bydlení lidí. Může se tedy jednat i o místnosti v tzv. svobodárnách, penzionech, podnikových ubytovnách atd. Z toho lze vyvodit závěr, že násilí páchané například na vysokoškolských kolejích je rovněž domácím násilím ve smyslu § 199. Častá je však také situace, kdy se druh a družka či manžel a manželka rozejdou, respektive rozvedou a jeden z nich pak na druhém páchá násilí, ačkoliv již spolu byt či dům neobývají. Tento akt lze sice za domácí násilí rovněž považovat, nikoliv však z pohledu práva. Na tato

³⁰ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bilá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 19.1.2010

³¹ ŠÁMAL P., PÚRY F., RIZMAN S.: *Trestní zákon komentář – díl II.* 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004. s. 1273

jednání již § 199 nedosáhne a musejí být kvalifikována bez přihlédnutí k faktu, že se stále jedná o specifickou formu závislosti mezi pachatelem a obětí. Prostý fakt, že spolu již nežijí, nebo dokonce došlo k rozvodu, ještě neznamena, že mezi nimi již neexistuje žádné citové pouto, které oběť udržuje v situaci trvajícího násilí. Nehledě k tomu, že často vystupují pachatelé domácího násilí rovněž v roli otce nezletilých dětí, tudíž není dost dobře možné se od kontaktu s ním jednou provždy oprostit. Spáchá-li pachatel trestný čin „*Týrání osoby žijící ve společně obývaném obydlí*“ zvlášť surovým způsobem nebo na více osobách nebo v jeho páchání pokračuje po delší dobu, naplní kvalifikovanou skutkovou podstatu tohoto trestného činu a může být potrestán vyšší trestní sazbou (až na osm let).³²

Týrání svěřené osoby - § 198 trestního zákoníku

Předmětem útoku, kterým je naplněna skutková podstata tohoto trestného činu, může být nejen dítě, ale i zletilá osoba, která pro stáří, nemoc, invaliditu, mentální retardaci apod. je odkázána na péči jiných osob. Zde připadá v úvahu např. týrání seniorů či tělesně nebo mentálně postižených. Pojmy péče a výchova lze vyložit nejen jako péče a výchova rodičů vůči nezletilým dětem, ale rovněž jako jakákoliv jiná péče a výchova, ať už je jejím důvodem trvalý či přechodný vztah a bez ohledu na to, čím byl tento vztah založen.³³

Může se jednat například o péči učitele v internátní škole či na lyžařském kurzu, děti v péči příbuzných atp. Co se rozumí pod pojmem týrání, již bylo osvětleno v rámci výkladu o § 199.

Připomeňme, že se jedná o „*zlé nakládání se svěřenou osobou, vyznačující se vyšším stupněm hrubosti i bezcitnosti a určitou trvalostí, která tato osoba pociťuje jako těžké příkoří. K tomu je třeba uvést, že trvalost pachatelova jednání je nutno posuzovat v závislosti na intenzitě zlého nakládání. Nevyžaduje se, aby šlo o jednání soustavné.*“ Soud v tomto stanovisku rovněž konstatuje, že k naplnění skutkové podstaty § 198 může dojít i opomenutím výživy, ke které byl pachatel povinen, jestliže svěřená osoba vzhledem ke svému věku se nebyla schopna sama o sebe starat, např. zanedbáním osobní hygieny dítěte, neposkytováním přiměřené stravy apod. Nemusejí vzniknout

³² Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bilá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 19.1.2010

³³ ŠÁMAL P., PÚRY F., RIZMAN S.: *Trestní zákon komentář – díl II.* 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004. s. 1268

následky na zdraví, musí však jít o jednání, které týraná osoba pro jeho krutost, bezohlednost nebo bolestivost pocítuje jako těžké příkoří.³⁴

Ohrožování výchovy dítěte - § 201 trestního zákoníku

Znak trestného činu ohrožování výchovy dítěte podle § 201 trestního zákoníku "ohrozí rozumový, citový nebo mravní vývoj " je splněn, osvojuje-li si osoba mladší osmnácti let v důsledku jednání pachatele škodlivé návyky, povahové rysy příp. sklony a zájmy, které zpravidla vedou (aniž musí vést v daném případě) k morálnímu úpadku jednotlivce a k neschopnosti usměrňovat způsob jeho života v souladu s obecnými pravidly morálky a zájmy společnosti.³⁵

Skutková podstata bude naplněna tam, kde v důsledku pachatelova jednání vzniklo reálné nebezpečí, že osoba mladší osmnácti let bude „opakovaně nebo soustavně páchat úmyslné trestné činy, přestupky nebo jinak narušovat občanské soužití nebo si osvojí jiné škodlivé návyky, zájmy nebo sklony, které vážně ohrožují její tělesné nebo duševní zdraví anebo její další vývoj.“³⁶

Je nesporné, že násilí páchané před dětmi má velice negativní vliv na jejich psychický vývoj, nehledě k tomu, že si osvojují vzory, které jsou jim v rodině poskytovány. Tím se velmi zvyšuje riziko reprodukce násilného chování.

Ke zmiňované problematice trestných činů, zejména k trestnému činu Týrání osoby žijící ve společném obydlí dle ust. § 199 trestního zákoníku, bych zde uvedl jeden případ, který byl vyšetřován obvodním oddělením Policie České republiky Olomouc I. Manžel ženu v rodinném domě opakovaně několikrát za rok fyzicky a psychicky napadal. Nejdříve začal svoji ženu vulgárně napadat a někdy i po ní házel různé předměty. Žena vždy po incidentu zavolala Policii ČR. Ti celou věc vždy šetřili jako přestupek proti občanskému soužití dle ust. § 49 odst. 1 písm. c) zák. č. 200/1990 Sb. a ženu odkázali, ať se obrátí na komisi pro projednávání přestupků, protože v této věci se jedná o návrhový přestupek a Policie ČR, nemá kompetenci tuto věc řešit. Manžel po-té začal svou ženu napadat i fyzicky. Zranění jí způsoboval údery pěstí a kopy nohou do různých částí těla. Výsledkem napadání bývaly drobné podlitiny

³⁴ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bilá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 19.1.2010

³⁵ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bilá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 19.1.2010

³⁶ ŠÁMAL P., PÚRY F., RIZMAN S.: *Trestní zákon komentář – díl II.* 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004. s. 1282.

a oděrky. Žena po dřívější zkušenosti s Policií ČR věc nehlásila, protože to nemělo pro ni žádný výsledek a také se bála reakce svého manžela. Tyran dokonce své manželce vyhrožoval zabitím. Celá věc vyvrcholila, když manžel začal svoji manželku bít dlaněmi a pěstmi do obličeje a do hlavy. Když upadla na zem, tak ji začal kopat po celém těle. Když se manželovi vymanila ze sevření, podařilo se jí utéct na ulici, kde zavolala Policii ČR. Tento útok tyrana stál napadenou ženu tři zlomená žebra a pohmožděniny na celém těle. Policisté tyrana na místě zadrželi a obvinili ho z trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí dle ust. § 199 trestního zákoníku. Za ten mu v případě odsouzení hrozí až osmiletý trest odnětí svobody. Zároveň jej policisté na dobu deseti dnů vykázali ze společného obydlí, kdy tyran nesmí svou ženu kontaktovat ani se přibližovat k jejich domu na vzdálenost 100 metrů. V opačném případě by mu hrozilo stíhání za trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání.

3.1.2 Trestné činy proti životu a zdraví

V této části se podrobněji zaměřím na trestné činy proti životu a zdraví, které se nejčastěji používají v souvislosti s domácím násilím. Jedná se o trestný čin Vražda dle ust. § 140 trestního zákoníku dále trestný čin Ublížení na zdraví dle ust. § 146 trestního zákoníku, dále trestný čin Těžké ublížení na zdraví dle ust. § 145 trestního zákoníku.

Vražda - § 140

„Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až osmnáct let.“³⁷ Trestný čin vraždy figuruje ve výčtu trestných činů souvisejících s domácím násilím proto, že může být v některých případech tragickým završením spirály domácího násilí. Každodenní výhrůžky usmrcením mohou vést až ke skutečné realizaci tohoto úmyslu, pokud není oběti včas poskytnuta komplexní pomoc.³⁸

Ublížení na zdraví - § 146

„Za ublížení na zdraví můžeme pokládat takový stav (onemocnění, poranění), který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje výkon určité činnosti nebo má jiný vliv na obvyklý způsob života poškozeného a který zpravidla vyžaduje lékařské ošetření, i když nezanechá trvalých následků. Zde je třeba poukázat na skutečnost, že se může jednat i o porušení duševních funkcí. Obsah pojmu „zdraví“

³⁷ § 140 odst. 1 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.,

³⁸ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bílá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 20.1.2010

nelze zužovat pouze na zdraví fyzické. Pro oběti domácího násilí jsou často bolestivější zásahy do jejich duševní integrity. Při posuzování toho, zda byla předmětným jednáním způsobena újma na zdraví, je třeba posuzovat více kritérií. Těmi jsou například intenzita narušení obvyklého způsobu života, povaha způsobené újmy, příznaky, které újmu na zdraví provázejí, bolestivost, potřeba lékařského ošetření atd. Pracovní neschopnost, která je ublížením na zdraví způsobena, je sice kritériem důležitým, nicméně nikoliv jediným ani rozhodujícím. Dále je zdůrazněno, že každý případ je třeba posuzovat komplexně a individuálně. Minimální dobu, po kterou musí porucha zdraví trvat, aby ji již bylo možno považovat za ublížení na zdraví ve smyslu § 144 odst. 1 trestního zákona, nelze podle Nejvyššího soudu jednoznačně stanovit. Musí však jít již o takovou poruchu zdraví, která znesnadňuje postiženému obvyklý způsob denního života nebo výkon obvyklé činnosti nikoliv jen po krátkou, zcela přechodnou dobu.³⁹

Soudní praxe však přesto vychází z toho, že znesnadnění obvyklého způsobu života, popř. pracovní neschopnost musí trvat nejméně sedm dní. Je však třeba mít na paměti, že délka pracovní neschopnosti nemusí vždy reflektovat, intenzitu a závažnost způsobené poruchy zdraví.⁴⁰

V ust. § 146 odst. 3 trestního zákoníku se stanoví, že kdo jinému úmyslně ublíží na zdraví a způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví, bude potrestán vyšší trestní sazbou (až osm let). Zde se jedná o nedbalostní následek, útok nesměřuje ke způsobení těžké újmy na zdraví. Těžkou újmu na zdraví rozumí trestní zákoník vážnou poruchu zdraví nebo vážné onemocnění za podmínek stanovených v § 122 odst. 2 písm. a) až i). V písm. h) jsou zmíněny „mučivé útrapy“, které mohou být způsobeny i zásahem do psychiky oběti. Soudní praxí je judikováno, že „*delší dobu trvající poruchou zdraví*“ se rozumí pracovní neschopnost v délce minimálně šesti týdnů. Tak, jak bylo již poukázáno v souvislosti s ublížením na zdraví, i zde je třeba zvážit všechny okolnosti

v jejich vzájemné souvislosti, tedy nejen kritérium délky pracovní neschopnosti. Do novelizace trestního zákona č. 140/1961 Sb., v roce 2004 na případy domácího násilí, kde bylo užito fyzické násilí, dopadala nejčastěji skutková podstata trestného činu ublížení na zdraví, přičemž pojem zdraví byl chápán výlučně ve smyslu zdraví

³⁹ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bilá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 20.1.2010

⁴⁰ ŠÁMAL P., PÚRY F., RIZMAN S.: *Trestní zákon komentář – díl II.* 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004. s. 1315

fyzického. Jak bylo uvedeno výše, judikatura dovozuje, že byl spáchán tento trestný čin za předpokladu, že násilným jednáním byla způsobena minimálně sedmidenní pracovní neschopnost. Zvážíme-li, o jak intenzivní zásah se musí jednat, aby byl naplněn tento předpoklad, dospějeme k závěru, že trestný čin § 146 postihoval pouze nejtvrdší formy domácího násilí, kde byl zásah do tělesné integrity oběti zcela evidentní. Z tohoto pohledu je třeba vidět včlenění § 199 do trestního zákoníku jako pozitivní legislativní počín, neboť by měl postihovat i méně intenzivní násilné jednání a hlavně zohlednit všechna specifika domácího násilí.⁴¹

Těžké ublížení na zdraví - § 145

K pojmu těžké ublížení na zdraví lze odkázat na výklad podaný výše a na ustanovení § 122 odst. 2 trestního zákona. Bylo by však dobré připomenout, že zde je pro naplnění skutkové podstaty nezbytné, aby úmysl pachatele směřoval ke způsobení těžké újmy na zdraví.

K problematice těchto trestných činů, bych uvedl případ z policejní praxe. Popisuje případ vraždy. Jednalo se manželský pár. Robert a Irena Neffovi působili navenek jako normální pár, který má jen běžné problémy. Ona byla atraktivní, sebevědomá a někdy možná trochu prostořeká mladá matka. On zas úspěšný "kreativec" v reklamní agentuře, který ve volném čase maloval abstraktní plátna. A také skvělý otec vracející se každý den dřív domů, aby si užil dceru Dominiku. To byla jedna stránka Roberta Neffa, kterou znala celá rodina a sousedé. Druhá stránka byla úplně jiná a tu znala pouze paní Irena. Robert dělal své manželce neustálé naschvály. Například, když šla na nákup tak jí před tím sebral kreditní kartu, aby musela zboží potupně vrátet. Když chtěla nasednout do auta, schválně popojel a sledoval, jak za ním běží po ulici. Když doběhla, popojel zase. Po třech měsících se Irena Neffová rozhodla, že se chce s Robertem rozejít. Jenže on se úplně sesypal a přemlouval ji, aby to s ním ještě zkusila. Zůstala s ním a otěhotněla. Hádky ale neustávaly, naopak. Jak to bývá ve většině případů, Robert začal svoji manželku také bít. Poprvé nejspíš v době, kdy byla těhotná. Tehdy ji Robert zmlátil squashovou raketou. Irena Neffová to řekla jen své nejbližší kamarádce, která jí musela slíbit, že udrží tajemství, protože se bála. Robert se stával čím dál víc agresivnější a podrážděnější. Jednoho dne se Irena Neffová definitivně

⁴¹ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bílá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 20.1.2010

rozhodla, že svého manžela opustí. Hrdě to oznámila své kamarádce, která ji už dávno přesvědčovala, že má od něj odejít. A řeklo to i Robertovi. Právě na tuhle zprávu zareagoval Robert tak, že ji chladnokrevně zavraždil a to šňůrou od videorekordéru a po-té se sám přiznal na policejní stanici, že zabil svoji manželku.

3.1.3 Trestné činy hrubě narušující občanské soužití

V této části práce se zaměřím na trestné činy hrubě narušující občanské soužití, konkrétně na trestný čin Nebezpečné vyhrožování dle ust. § 353 trestního zákoníku.

Nebezpečné vyhrožování – § 353 trestního zákoníku

Výhrůžky fyzickou likvidací či újmou na zdraví jsou častým projevem násilného chování. Bývají většinou součástí psychického tlaku, vytvářeného na oběť domácího násilí. Může se stát, že výhrůžky přejdou do stadia praktické realizace, tudíž není žádoucí jejich význam zlehčovat. Při dosažení určité intenzity (vyhrožování usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou) je pak na místě uvažovat o kvalifikaci takového jednání jako trestného činu dle ust. § 353. Pro naplnění této skutkové podstaty je třeba, aby vyhrožování bylo způsobilé v jiném vzbudit důvodnou obavu. Zda je tato podmínka dána je třeba posuzovat s přihlédnutím ke všem okolnostem případu, např. k povaze výhrůžky, fyzickým možnostem pachatele a poškozeného, chování, které vyhrožování doprovázelo atp.⁴²

3.1.4 Trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti

V této části práce uvádím ty trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti, které se bezprostředně týkají domácího násilí, tedy především trestný čin Omezování osobní svobody dle ust. § 171 trestního zákoníku, trestný čin Vydírání dle ust. § 175 trestního zákoníku, trestný čin Útisk dle ust. § 177 trestního zákoníku, trestný čin Porušování domovní svobody dle ust. § 178 trestního zákoníku a trestný čin Znásilnění dle ust. § 185 trestního zákoníku.

Omezování osobní svobody - § 171 trestního zákoníku

Objektem tohoto ustanovení trestního zákona je ochrana osobní svobody člověka ve smyslu jeho volného pohybu. Bránění v užívání osobní svobody je zásahem do

⁴² Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bílá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 20.1.2010

osobní svobody, kterým se znemožňuje nebo omezuje volný pohyb člověka a zároveň se mu zabraňuje o svém pohybu svobodně rozhodovat.⁴³

Zájem na důsledné ochraně této hodnoty je vyjádřen rovněž v Listině základních práv a svobod, a to v článku 8. O naplnění skutkové podstaty § 171 půjde v případě uzavření v místnosti či budově, znemožnění pohybu svázáním atd. U některých závažnějších forem domácího násilí se lze s takovým jednáním setkat, pachatel si tímto způsobem zajišťuje přímou a absolutní kontrolu nad obětí. Nelze opomenout ani fakt, že je tímto způsobem vyvinut velmi silný tlak na psychiku oběti a zesílení již tak nastoleného pocitu bezmocnosti a vlády nad svým osudem. Pokud by se jednalo o dlouhodobou situaci omezování osobní svobody, bylo by namístě uvažovat o naplnění skutkové podstaty „zbavení osobní svobody“ obsažené v § 170 trestního zákoníku.⁴⁴

Vydírání - § 175 trestního zákoníku

Fyzické násilí je velmi častou formou domácího násilí, nezřídka se vyskytující současně s násilím psychickým. Tato kombinace se může projevit rovněž v nucení oběti, aby něco konala, strpěla či opomněla za užití násilí, pohrůžky násilí či jiné těžké újmy. V takovém případě lze kvalifikovat tento skutek dle § 175 jako vydírání.⁴⁵

Vzhledem k tomu, že se nemusí jednat o pohrůžku bezprostředního násilí, může tato směřovat k násilí uplatněnému v delším časovém horizontu. Pohrůžka násilí přitom nemusí směřovat přímo proti napadenému, může se týkat například osob blízkých či majetku.⁴⁶

Za pohrůžku jiné těžké újmy je nutno považovat takové jednání pachatele, které může vést k újmě např. na cti, dobré pověsti, v rodinném životě, a to za situace, kdy se

⁴³ ŠÁMAL P., PÚRY F., RIZMAN S.: *Trestní zákon komentář – díl II.* 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004. s. 1358.

⁴⁴ ŠÁMAL P., PÚRY F., RIZMAN S.: *Trestní zákon komentář – díl II.* 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004. s. 1358.

⁴⁵ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bílá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 18.1.2010

⁴⁶ ŠÁMAL P., PÚRY F., RIZMAN S.: *Trestní zákon komentář – díl II.* 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004. s. 1389.

újma jako těžká újma jeví objektivně a kdy napadený ji také jako těžkou újmu pociťuje. Musí přitom jít o jednání neoprávněné.⁴⁷

Útisk - § 177 trestního zákoníku

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo jinou osobu nutí, zneužívaje její tísně nebo závislosti, aby něco konala nebo strpěla. K naplnění této skutkové podstaty se vyžaduje méně intenzivní zásah do svobody rozhodování než je tomu u vydírání.⁴⁸

Tíseň je stav přechodný, vyvolaný nepříznivými okolnostmi, které vedou k omezení volnosti v rozhodování. Může se jednat o nepříznivé poměry osobní, majetkové, rodinné, pro něž se utiskovaná osoba ocitá v těžkostech a nesnázích. Závislostí se rozumí stav, kdy se určitá osoba nemůže svobodně rozhodovat vzhledem k tomu, že je odkázána na pachatele. Postačí faktický poměr závislosti, nemusí se jednat o závislost vyplývající z právního poměru.⁴⁹

Porušování domovní svobody - § 178 trestního zákoníku

Tato skutková podstata dopadá na případy, kdy osoba neoprávněně vnikne do obydlí jiného nebo tam neoprávněně setrvává, přičemž v odstavci 2 a 3 jsou zohledněny intenzivnější zásahy do domovní svobody. Situace, že k domácímu násilí dochází i po skončení manželského svazku či po rozchodu partneru nejsou nikterak ojedinělé. Násilníci se pak snaží vniknout do nového obydlí oběti a pokračovat ve svém násilném jednání. Tam je pak namístě aplikace ustanovení § 178 odst. 1, při závažnějším útoku pak § 178 odst. 2 nebo odst. 3.⁵⁰

Vyskytnou se i případy, kdy někdy zůstává neobjasněno, zda jde o obydlí jiného, pokud se činu dopustí bývalý manžel či druh uživatelky obydlí. K tomuto je třeba ještě poznamenat, že souhlas oprávněného uživatele domu (např. dcera, která v domě bydlí) vylučuje protiprávnost daného činu.⁵¹

⁴⁷ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bílá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 18.1.2010

⁴⁸ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bílá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 18.1.2010

⁴⁹ ŠÁMAL P., PÚRY F., RIZMAN S.: *Trestní zákon komentář – díl II.* 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004. s. 1396.

⁵⁰ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bílá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 20.1.2010

⁵¹ ŠÁMAL P., PÚRY F., RIZMAN S.: *Trestní zákon komentář – díl II.* 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004. s. 1398

Za rozhodující je zde považován fakt, zda nájemce opustil „trvale společnou domácnost“ ve smyslu § 708 Občanského Zákoníku. Trvalý pobyt pachatele má pouze evidenční charakter, tato skutečnost tedy není pro posouzení naplnění § 178 rozhodná. „Tímto ustanovením je chráněn jakýkoliv oprávněný uživatel, zejména nájemce domu nebo bytu, nejen vlastník, a to proti komukoliv. Uživatel domu nebo bytu je tedy chráněn i proti vlastníkovi.“⁵²

Znásilnění - § 185 trestního zákoníku

Znásilnění je v rámci trestního zákoníku definováno jako násilím nebo pohrůzkou násilí vynucená soulož nebo jiný obdobný pohlavní styk. § 185 trestního zákoníku by měl chránit svobodné rozhodování člověka o svém pohlavním životě.⁵³

Dle rozhodovací praxe soudu se může jednat i o osobu, se kterou měl pachatel dříve pohlavní styky popřípadě o osobu, se kterou pachatel žije v manželství či v partnerském poměru. S tímto pojetím se lze beze zbytku ztotožnit, jelikož sexuální násilí je jednou z forem násilí domácího. Není neobvyklé, že násilník svoji oběť nutí k jisté „sexuální poslušnosti“ pod pohrůzkou užití fyzického násilí nebo přímo prostřednictvím jeho užití. Donucení k souloži či jiným obdobným sexuálním praktikám je jedním ze způsobů, jak udržovat existenci nerovného postavení pachatele domácího násilí a jeho oběti.⁵⁴

Zde bych uvedl příklad z policejní praxe. Paní Slabá má problémy v soužití se svým druhem, se kterým má dvě holčičky ve věku 3 a 5 let. K fyzickému a slovnímu napadání a nucení k sexuálnímu styku ze strany pana Silného začalo docházet zejména ve chvíli, kdy paní Slabá po těžkém zranění nohy nebyla schopna zastat všechnu práci v domácnosti. Pan Silný si vyhledával záminky pro své agresivní jednání a nakonec svou družku napadal a ponižoval i před dětmi. Mnohdy vyhodil i s dětmi paní Slabou na ulici a sebral jim klíče, takže musela spát s dcerami v autě. Mezi obvyklé praktiky pana Silného patřilo také zamykání paní Slabé ve sklepě, na balkóně nebo v bytě, aby nemohla být v kontaktu s rodinou a přáteli. Agresivní jednání pana Silného vyvrcholilo jednoho dne tím, že paní Slabou udeřil několikrát pěstí do obličeje, čímž jí zlomil lícní

⁵² ŠÁMAL P., PÚRY F., RIZMAN S.: *Trestní zákon komentář – díl II.* 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004. s. 1398.

⁵³ ŠÁMAL P., PÚRY F., RIZMAN S.: *Trestní zákon komentář – díl II.* 6. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004. s. 1411.

⁵⁴ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bilá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 20.1.2010

kost. Chování pana Silného má na celkový vývoj osobnosti dcer negativní dopad, dcery se stávají psychicky labilními. Jednání pana Silného bylo kvalifikováno jako trestný čin ublížení na zdraví dle ust. § 146 trestního zákoníku a trestný čin omezování osobní svobody dle ust. § 171 trestního zákoníku.

3.1.5 Metodický pokyn o postupu v případech domácího násilí

Přehled oprávnění a povinností policisty obsahuje také již výše zmíněný Metodický pokyn č. 1/2010, který k nim podává i širší komentář (dále jen „Pokyn“). Poměrně značná pozornost je věnována pravomoci zasahujícího policisty zajistit agresivní osobu a oprávnění otevřít byt nebo nebytový prostor. Pokynem by měl být jasně dán postup policisty, který vyjíždí na místo, kde se odehrálo nebo zde existuje důvodná obava, že se odehraje, domácí násilí. V rámci tohoto pokynu je rovněž podán výklad o tom, co je domácí násilí a jaká jsou specifika tohoto jednání, jsou vyjmenovány jednotlivé znaky a formy domácího násilí, je pojednáno o příčinách i o osobě pachatele a oběti domácího násilí. Existenci tohoto pokynu lze považovat za pozitivní, neboť obsahuje jednoznačné informace pro policisty o tom, jak detekovat a zorientovat se v situaci domácího násilí a jaký postup by bylo vhodné zvolit.⁵⁵

Shrnutí

Zde bych chtěl zdůraznit, že naše platné trestní právo samotný pojem trestný čin domácí násilí nezná. Případy násilného chování v rodině zahrnují široké spektrum hrubého chování včetně vyhrožování, znásilnění, pohlavního zneužívání, nadávek, zadržování finančních prostředků, fyzických útoků, užití zbraně, mrzačení až dokonce vraždy. Pokud takové chování pachatele domácího násilí, kteří jsou mnohdy ve formách svého týrání velmi rafinovaní, dosáhne intenzity trestného činu, je případ řešen v rámci jednotlivých skutkových podstat trestného činu. Výše uvedený výčet možných trestných činů nelze považovat za zcela vyčerpávající.

⁵⁵ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bílá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 20.1.2010

4 TRESTNÍ ŘÁD

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) stanoví postup orgánů činných v trestním řízení tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni.⁵⁶

Představuje tedy procesní předpis trestního práva, který upravuje trestně procesní vztahy, kterými rozumíme společenské vztahy vznikající v trestním řízení mezi subjekty trestně procesních práv a povinností.⁵⁷

Pro problematiku domácího násilí je důležité především postavení obětí domácího násilí v rámci trestního řízení.⁵⁸

4.1.1 Trestní oznámení

Prvním krokem, kterým je započato trestní řízení, je obvykle trestní oznámení, učiněné obětí domácího násilí, často v podmínkách ohrožení života či zdraví. Dle § 59 trestního řádu se podání posuzuje podle obsahu, což znamená, že k tomu, aby bylo akceptováno, není třeba dodržet žádné formální náležitosti.⁵⁹

Činí-li se ústně trestní oznámení, je nutno oznamovatele vyslechnout o okolnostech, za nichž byl čin spáchán, o osobních poměrech toho, na něhož se oznámení podává, o důkazech a o škodě způsobené oznámeným činem; je-li oznamovatel zároveň poškozeným nebo jeho zmocněncem, musí být vyslechnut též o tom, zda žádá, aby soud rozhodl v trestním řízení o jeho nároku na náhradu škody. Výslech má být proveden tak, aby byl získán podklad pro další řízení.⁶⁰

Může-li policejní orgán na základě zjištěných poznatků učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu, je dle zákona povinen učinit všechna potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a směřující ke zjištění jeho pachatele. Trestní oznámení je povinen přijímat jednak

⁵⁶ § 1 trestního řádu

⁵⁷ ŠÁMAL P., KRÁL V., BAXA J., PÚRY F.: *Trestní řád. Komentár. I. Díl. 4.* vydání. Praha: C.H. Beck 2002. s. 2

⁵⁸ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bílá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 20.1.2010

⁵⁹ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bílá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 20.1.2010

⁶⁰ § 59 odst. 5 trestního řádu

policejní orgán, jednak státní zástupce. Do jednoho měsíce od oznámení je povinen vyrozumět oznamovatele o učiněných opatřeních.⁶¹

4.1.2 Pachatel

V tomto případě se již budu věnovat pachateli, který je ve stádiu obviněného. Obviněný je ten, proti komu bylo podle § 160 odst. 1 trestního řádu zahájeno trestní stíhání a nasvědčují zde všechny okolnosti, že trestný čin spáchala určitá osoba. Obviněným je též ten, proti komu bylo vedeno zkrácené přípravné řízení, a soudu byl doručen návrh státního zástupce na potrestání.

Veškerá práva obviněného vyplývají z ústavního práva obviněného na obhajobu a jsou jeho konkretizací. **Právo na obhajobu** se skládá ze tří složek:

- Právo na obhajobu může osoba, proti které se vede trestní řízení, vykonávat především sama. Může se hájit jakýmkoliv zákonným způsobem (může lhát, vymýšlet si, nemusí vypovídat, nesmí však v rámci obhajoby nikoho křivě obvinít). Obviněný musí mít v celém trestním řízení možnost se vyjádřit ke všem skutečnostem, které jsou mu kladeny za vinu a k důkazům o nich.
- Veškerá činnost orgánů činných v trestním řízení musí zaručovat možnost právo na obhajobu uplatnit. Obviněný musí být v každém období řízení (prakticky při každém úkonu) poučen o svých právech (§ 2/13 TR).

Tyto dvě složky označuje právní teorie jako **materiální obhajobu**.

- Zákon dává osobě, proti které se vede trestní stíhání, další záruku uplatnění jejích práv, právo mít obhájce, právnickou vzdělanou osobu, která bude zastupovat její zájmy. Tuto složku označuje právní teorie jako **formální obhajobu**.

Mezi jednotlivá **dílčí práva obviněného** patří především⁶²:

1. **seznámit se s obviněním.** Policejní orgán je povinen doručit usnesení o zahájení trestního stíhání nejpozději na počátku prvního výslechu.

⁶¹ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bilá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 20.1.2010

⁶² JELÍNEK J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 188

2. **právo na obhájce.** Obviněný si může obhájce zvolit sám, nebo mu jej může zvolit zákonný zástupce (§ 34 TŘ), zúčastněná osoba (§ 37/1 TŘ), případně osoba, která může podat v jeho prospěch odvolání (§ 247/2 TŘ).
3. **právo na bezplatnou obhajobu** (§ 33/2 TŘ), jestliže obviněný osvědčí, že nemá dostatek prostředků na náhradu nákladů obhájce.
4. **právo nahlížet do spisu.** Jestliže policejní orgán považuje vyšetřování za postačující k podání obžaloby, musí obviněnému a obhájci poskytnout možnost prostudovat spis a předkládat návrhy na doplnění vyšetřování (§ 166/1 TŘ).
5. **vyjádřit se k vině.** Právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, které jsou mu kladeny za vinu a k důkazům o nich, není vázáno na výslech obviněného a obžalovaného, obviněný může o jeho uplatnění kdykoliv požádat.
6. **přítomnost při úkonech.** Policejní orgán může (není to jeho povinností) připustit účast obviněného na vyšetřovacích úkonech a umožnit mu klást otázky vyslýchaným svědkům (§ 165/1 TŘ).
7. **závěrečná řeč.** Obžalovaný má právo závěrečné řeči před soudem, kde může shrnout důkazy, které jeho vinu vyvracejí nebo zeslabují, případně takové důkazy navrhnout.
8. **právo podávat návrhy a opravné prostředky.** V průběhu celého řízení má obviněný právo podávat návrhy na provedení úkonů nebo důkazů v jeho prospěch. Má právo opravného prostředku (stížnost, odvolání) proti všem rozhodnutím, které se ho dotýkají a u kterých zákon opravný prostředek připouští.
9. **právo na mateřský jazyk.** Obviněný má právo používat mateřského jazyka, případně jazyka, o kterém prohlásí, že jej ovládá (§ 2/14 TŘ).
10. **právo na rychlost řízení a odstranění závad v postupu státního zástupce a policejního orgánu.** Tomuto právu odpovídá povinnost orgánů činných v trestním řízení obsažená v § 2/4 TŘ konat trestní řízení co nejrychleji. Právo kdykoliv v průběhu přípravného řízení žádat o odstranění průtahů a závad v postupu policejního orgánu nebo státního zástupce je zakotveno v § 157a TŘ.

Povinností obviněného je zejména strpět úkony podle § 113,114 TŘ (ohledání a prohlídka těla, odběr krve a biologických materiálů, úkony ke zjištění totožnosti)

a zajišťovací úkony. Ke strpění těchto úkonů nemůže být obviněný nucen násilím, ale jen uložením pořádkové pokuty (§ 66 TR).

4.1.3 Poškozený

V § 43 trestního řádu je vymezen pojem „poškozeného“ coby strany v trestním řízení (§ 12 odst. 6). Poškozeným je ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková, morální nebo jiná škoda (např. pohlavní zneužívání).

Za poškozeného však ze zákona není považován ten, kdo se sice cítí být trestným činem morálně či jinak poškozen, avšak vzniklá újma není v příčinné souvislosti s trestným činem.⁶³

Od pojmu „poškozený“, jehož rozsah stanoví trestní řád, je třeba odlišovat pojem „oběť trestné činnosti“ dle zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti v platném znění. Trestní řád rozlišuje jednak poškozené, kteří mohou žádat náhradu škody, jednak poškozené, kteří tímto oprávněním nedisponují. Postavení poškozeného není na překážku tomu, aby poškozený byl slyšen jako svědek. V případech domácího násilí vyplývá tato situace z logiky věci, neboť jeho oběť bývá zároveň poškozenou a zároveň mnohdy jediným svědkem pachatelova jednání.⁶⁴

Souhlas poškozeného s trestním stíháním

V určitých případech lze zahájit trestní stíhání a v již zahájeném řízení pokračovat pouze se souhlasem poškozeného. Je tomu tak u taxativně stanovených trestných činů a za předpokladu, že ten, proti komu je vedeno řízení, je ve vztahu k poškozenému příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel, partner, druh nebo družka anebo jiná osoba v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by poškozený mohl pocítovat jako újmu vlastní.⁶⁵

Co se týče trestného činu znásilnění dle § 185 odst. 1 a 2 trestního zákoníku je vyžadován souhlas poškozeného, kde je pachatelem tohoto trestného činu partner či manžel. Orgány činné v trestním řízení tedy nemohou z úřední povinnosti postupovat, dokud nebude dán souhlas poškozeného. Uvážíme-li však, že jedním

⁶³ § 43 odst. 2 trestního řádu

⁶⁴ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bílá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 21.1.2010

⁶⁵ § 163 odst. 1 trestního řádu

z charakteristických znaků domácího násilí je, že jeho aktéry se stávají osoby navzájem si nejbližší a z výčtu trestných činů, obsažených v § 163 TR jich celá řada do násilného jednání zapadá, dospějeme k velmi nemilému zjištění. Souhlas poškozeného totiž velmi často není vůbec udělen nebo záhy je vzat zpět. Příčiny takového jednání poškozeného lze spatřovat v neustálé atmosféře nátlaku a zastrašování, které pachatel, právě se záměrem dosažení takového cíle, vytváří. Institut souhlasu poškozeného s trestním stíháním se však neuplatní mimo jiné v případech, kdy byla jedním z trestných činů vyjmenovaných v § 163 TR způsobena smrt, poškozeným byla osoba mladší 15 let nebo je z okolností zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhrůzkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností. Toto opatření by mělo v kontextu domácího násilí dopadat na situace, kdy pachatel trestného činu na poškozeného vyvíjí nátlak, v jehož důsledku je pak stažen souhlas s trestním stíháním popř. s jeho zahájením. Formulací „z okolností zřejmé“ se míní skutková zjištění provedená orgány činnými v trestním řízení před zahájením trestního stíhání. Vzhledem k tomu, že nátlak na poškozeného se děje často velmi sofistikovaným a implicitním způsobem, bude těžké předpokládaným podmínkám pro aplikaci § 163a odst. 1 písm. d) dostat.⁶⁶

Postavení poškozeného v trestním řízení

Dle § 12 odst. 6 trestního řádu je poškozený v postavení procesní strany. Na tomto faktu nic nemění ani skutečnost, že poškozený nemá proti obviněnému právo na náhradu škody. Je stranou zcela samostatnou a nezávislou na ostatních stranách trestního řízení.⁶⁷

Trestní řád přiznává poškozenému celou řadu procesních práv. Dle § 46 trestního řádu jsou orgány činné v trestním řízení povinny poškozeného poučit o jeho právech a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění. Procesní práva poškozeného směřují k dosažení jeho morální satisfakce spočívající v odsouzení pachatele nebo ke smírnému řešení sporu v rámci tzv. narovnání, anebo zejména k přisouzení nároku poškozeného na náhradu škody v adhezním řízení.⁶⁸

Poškozený má právo být informován o svých právech, a to prostřednictvím orgánů činných v trestním řízení (§ 46 TR), má právo nahlížet do spisu, činit návrhy na

⁶⁶ www.Persefona.cz/analýza Bílá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 21.1.2010

⁶⁷ JELÍNEK J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 179.

⁶⁸ JELÍNEK J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 180.

doplnění dokazování, účastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání o odvolání a před skončením jednání se vyjádřit (pronést závěrečnou řeč). Pro oběti domácího násilí se jeví jako velice užitečné ještě ustanovení § 44a TR, které dává poškozenému možnost žádat informace o tom, že obviněný byl propuštěn z vazby či z výkonu trestu. Podmínkou však je, aby orgán činný v trestním řízení shledal, že poškozenému či svědkovi hrozí nebezpečí v souvislosti s pobytem obviněného nebo odsouzeného na svobodě. Tato podmínka by však měla být u obětí domácího násilí vždy dána. Významným právem poškozeného je rovněž možnost dát se zastoupit zmocněncem. Zmocněncem je osoba způsobilá k právním úkonům, nemůže jím být hlavní svědek, znalec či tlumočník. Zmocněnec má právo činit za poškozeného návrhy, podávat žádosti, opravné prostředky a účastnit se úkonu v trestním řízení. Vzhledem k tomu, že oběť domácího násilí bývá často v jeho důsledku pod značným psychickým tlakem, je pro ni tato cesta mnohdy přijatelnější.⁶⁹

Poškozený je dále oprávněn navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit tuto škodu (§ 43 odst. 3). Může tedy uplatňovat své nároky na náhradu škody přímo v rámci trestního řízení tj. v tzv. „adhezním řízení“. Subjektem tohoto řízení není každý poškozený, nýbrž pouze ten, který má dle zákona nárok na náhradu škody, a to na náhradu majetkové škody, tedy takové, kterou lze vyjádřit v penězích.⁷⁰

Tento návrh je třeba učinit nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování (tj. před výslechem obžalovaného). Nárok na náhradu škody však může být uplatněn již v přípravném řízení. Výsledkem rozhodování soudu o nároku poškozeného může být: přiznání nároku na náhradu škody, odkázání poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních či přiznání uplatněného nároku pouze z části.⁷¹

Poškozený, který uplatnil nárok na náhradu škody, tedy ten, který může být subjektem adhezního řízení, má oproti takovému poškozenému, jenž takový návrh neuplatnil, některá další procesní práva. Jedná se zejména o nárok na bezplatné zastoupení (resp. zastoupení za sníženou odměnu) konstruované § 51a trestního řádu a možnost podat stížnost proti dvěma konečným rozhodnutím v rámci přípravného

⁶⁹ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bilá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 21.1.2010

⁷⁰ JELÍNEK J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 179.

⁷¹ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bilá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 21.1.2010

řízení, a to proti usnesení o zastavení trestního stíhání (§ 172 odst. 3 TR) a usnesení o postoupení věci jinému orgánu (§ 171 odst. 2 TR).⁷²

Co se týče bezplatného zastoupení resp. zastoupení za sníženou odměnu, je třeba, aby poškozený prokázal nemajetnost. Ustanovení se nevztahuje na případy, kde vzhledem k povaze uplatňované náhrady škody nebo její výši by zastoupení zmocněncem bylo zřejmě nadbytečné.⁷³

4.2 ZÁKON O PŘESTUPCÍCH

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, definuje ve svém § 2 přestupek jako *„zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin“*.

Na případy domácího násilí se vztahují přestupky proti občanskému soužití upravené v § 49 odst. 1 zejména písm. a) a c). Podle tohoto ustanovení se přestupku dopustí ten, kdo jinému ublíží na cti tím, že ho urazí nebo vydá v posměch (v tomto případě pachateli hrozí pokuta až 1000 Kč), nebo kdo úmyslně naruší občanské soužití vyhrožováním újmou na zdraví, drobným ublížením na zdraví, nepravdivým obviněním z přestupku, schválnostmi nebo jiným hrubým jednáním (za toto jednání lze uložit pokutu až 3000 Kč).

Zákon o přestupcích upravuje také řízení o přestupcích, tedy postup při jejich vyřizování. Podpůrně zde platí správní řád (postupuje se podle něj v případě, kdy zákon o přestupcích konkrétní postup nebo práva účastníků neupravuje). Výše zmíněné přestupky proti občanskému soužití spáchané v případech domácího násilí spadají mezi tzv. přestupky návrhové (§ 68 zákona o přestupcích), což znamená, že řízení o nich lze zahájit pouze na návrh poškozeného. Návrh lze podat do 3 měsíců od doby, kdy se navrhovatel dozvěděl o jeho spáchání nebo o postoupení správnímu orgánu orgány činnými v trestním řízení. Navrhovateli je uložena povinnost uhradit náklady řízení (§ 79 zákona o přestupcích) pokud např. nebylo spáchání přestupku pachateli prokázáno. Pokud se domácí násilí přímo dotýká nezletilého dítěte, může být jednání pachatele posouzeno podle § 28 odst. 1 písm. e) přestupkového zákona (pokud se

⁷² JELÍNEK J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 181.

⁷³ § 51a trestního rádu

nejedná o trestný čin týrání svěřené osoby). Podle tohoto ustanovení se přestupku dopustí ten, kdo v úmyslu ponížit lidskou důstojnost nezletilého dítěte použije vůči němu nepřiměřeného opatření. Za toto jednání mu hrozí pokuta do výše 10 000 Kč. V tomto případě je přestupek vyšetřován z úřední povinnosti (i bez návrhu) a případnému navrhovateli tedy nehrozí, že bude muset uhradit náklady řízení. Odpovědnost za přestupek zaniká a nelze jej tedy projednat, pokud od jeho spáchání uplynul jeden rok. Do této doby se nezapočítává doba, po kterou se pro daný skutek vedlo trestní řízení.⁷⁴

4.3 ZÁKON O POLICII ČESKÉ REPUBLIKY

Přivolání policie může být často jedinou možností pro oběť domácího násilí, jak zastavit aktuální útok a ochránit tak své zdraví a život. Následující výklad by proto měl shrnout základní pravomoci Policie ČR, které mohou být uplatněny při zákroku na místě, kde se odehrává či odehrálo násilné jednání. Zohledněn bude rovněž obsah Metodického pokynu č. 1/2010 ředitele ŘSPP ČR, kterým se upravuje postup Policie České republiky při oznámení, prověřování a vyšetřování případu domácího násilí. Dále bude v krátkosti rozebrána nová pravomoc Policie ČR, která je poslední dobou středem nejen mediální pozornosti, tedy pravomoc vydat rozhodnutí o vykazání násilné osoby ze společně obývaného domu nebo bytu.

4.3.1 Úkoly Policie ČR

Dle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, patří k hlavním úkolům Policie ČR, mimo jiné:

- 1) chránit bezpečnost osob a majetku,
- 2) odhalovat trestné činy a zjišťuje jejich pachatele,
- 3) konat vyšetřování o trestných činech,
- 4) odhalovat přestupky,
- 5) vést evidence a statistiky potřebné pro plnění svých úkolů.

⁷⁴ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bílá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 21.1.2010

Tyto úkoly plní příslušníci policie, tedy policisté, přičemž organizaci a řízení policie upravuje Hlava 2 zákona. „*Stanovením úkolu policie zákon vymezuje a konkretizuje obsah činnosti policie, tedy její funkční stránku*“⁷⁵

K ochraně osob a majetku je namístě poukázat na fakt, že by policie neměla zasahovat až ve chvíli, kdy nastane situace přímého ohrožení určité hodnoty či objektu. Činnost policie by tedy měla být vyvíjena soustavně a měla by směřovat k tomu, aby v lepším případě hrozbu nebezpečí odvrátila.⁷⁶

K odhalování trestných činů a přestupku konstruuje policejní zákon policistům určitá oprávnění, o kterých však bude řeč později. Další oprávnění policistů při plnění této úlohy stanoví trestní řád, jenž vymezuje policejní orgán jako jeden z orgánů činných v trestním řízení. Co se týká přestupků, orgány policie oznamují příslušným správním orgánům přestupky, o nichž se dozví.⁷⁷

Pokud se jedná o některý z přestupků taxativně vyjmenovaných v § 58 přestupkového zákona, činí policejní orgán nezbytná šetření ke zjištění osoby pachatele a k zajištění důkazních prostředků nezbytných pro pozdější dokazování před správním orgánem.⁷⁸

4.3.2 Povinnosti policisty

V policejním zákoně jsou obsaženy základní povinnosti policisty. Policista je povinen při své činnosti dbát cti, vážnosti a důstojnosti osob a jednat tak, aby osobám v souvislosti s touto činností nevznikla bezdůvodná újma. Je-li páchán trestný čin či přestupek nebo je-li důvodné podezření z jejich páchání, je policista povinen učinit všechna potřebná opatření. Těmito opatřeními se rozumí zejména služební zákrok nebo služební úkon. Policista je vždy povinen počínat si v intencích zákona. Co se týče povinnosti jednat, pokud existuje důvodné podezření, že je páchán trestný čin či přestupek. Tímto důvodným podezřením mohou být jednak určité objektivní okolnosti

⁷⁵ MATES P., ČECHMÁNEK B., HROMÁDKA M., KRAMÁŘ K., RAJMAN J.: *Policejní právo*. Praha: Linde, 2002, s. 13.

⁷⁶ MATES P., ČECHMÁNEK B., HROMÁDKA M., KRAMÁŘ K., RAJMAN J.: *Policejní právo*. Praha: Linde, 2002, s. 14.

⁷⁷ 58 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „přestupkový zákon“)

⁷⁸ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bílá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 21.1.2010

takové skutečnosti nasvědčující, ale může se jednat také třeba o tvrzení anonymního oznamovatele.⁷⁹

Jestliže jsou tedy například evidentní stopy po fyzickém útoku násilné osoby, jako rozbité věci, zranění napadené osoby atp., je policista povinen v mezích svých zákonných kompetencí jednat. To znamená, že je oprávněn užít instrumentů, které mu zákon nabízí, a o kterých bude řeč v rámci výkladu o oprávněních policisty.⁸⁰

Policejní zákon ukládá policistům i policejním orgánům povinnost poskytnout v rozsahu své působnosti pomoc tomu, kdo o ni požádá, tedy i obětem domácího násilí, které se často ocitají v situacích, kdy je policie jediná, kdo znamená pro násilníka určitou autoritu.⁸¹

4.3.3 Oprávnění policisty

V policejním zákoně rovněž nalezneme právní úpravu oprávnění a povinností policisty. Oprávnění představují základní nástroje, které mohou být použity při vyšetřování trestné činnosti či odhalování přestupku, kde, jak již bylo řečeno, policejní orgán vystupuje jako orgán činný v trestním řízení. Základní oprávnění policistů vztaheno k námi analyzované problematice je požadovat vysvětlení od osob, vyzvat osobu, aby se dostavila k podání vysvětlení, zajistit osobu, odebrat zbraň, otevřít byt nebo jiný uzavřený prostor a rozhodnout o vykázaní. Těchto oprávnění může však policista užít až po naplnění zákonem stanovených podmínek.⁸²

Oprávnění požadovat vysvětlení

Podání vysvětlení ve své podstatě slouží k objasnění skutečností důležitých pro odhalení přestupku či trestného činu a osobě jejich pachatele. Podávání vysvětlení může probíhat jednak na místě, jednak je zde dána možnost, aby si policista pozval osobu k podání vysvětlení na služebnu. Podání vysvětlení oběti by mělo probíhat vždy odděleně od násilníka. Zákon rovněž stanoví, kdy je možné odepřít podání vysvětlení. Vysvětlení může odepřít jenom osoba, která by jím sobě, svému příbuznému,

⁷⁹ MATES P., ČECHMÁNEK B., HROMÁDKA M., KRAMÁŘ K., RAJMAN J.: *Policejní právo*. Praha: Linde, 2002, s. 31.

⁸⁰ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bílá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 21.1.2010

⁸¹ § 43 zák. č. 273/2008 o Policii České republiky

⁸² Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bílá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 21.1.2010

sourozenci, osobě v poměru rodinném nebo obdobném nebo dalším osobám, které vyjmenovává zákon, způsobila nebezpečí trestního stíhání či postihu za přestupek.⁸³

Zajištění

Policista je oprávněn zajistit osobu z taxativně vymezených důvodů. Jedná se o situace, když svým jednáním ohrožuje svůj život nebo život či zdraví jiných osob nebo majetek anebo byla-li přistižena při jednání vykazujícím znaky přestupku a existuje-li důvodná obava, že bude v jeho páchání pokračovat. Zajištění může trvat maximálně po dobu 24 hodin od okamžiku omezení osobní svobody. Poté o dalším osudu zajištěné osoby rozhodne soudce.⁸⁴

Oprávnění odebrat zbraň

Policista může rovněž prověřit, zda osoba, která se chová agresivně, u sebe nemá zbraň, kterou by mohla ohrozit svůj život nebo zdraví anebo život a zdraví jiných osob. V případě, že osoba zbraní disponuje, je policista oprávněn zbraň odebrat.

Oprávnění otevřít byt nebo jiný uzavřený prostor

Oprávnění otevřít byt nebo jiný uzavřený prostor má své místo tam, kde existuje důvodná obava, že je ohrožen život nebo zdraví osoby anebo hrozí-li větší škoda na majetku.⁸⁵

To, zda policista užil tohoto oprávnění v souladu se zákonnými požadavky, je vždy třeba hodnotit z pohledu konkrétní situace. Na tom nic nemění fakt, že se například později ukáže, že ohrožení neexistovalo, ale jednalo se o žert. Lze se proto domnívat, že pokud je z uzavřeného prostoru slyšet volání o pomoc, jsou zde dány podmínky pro užití tohoto oprávnění.⁸⁶

Oprávnění policisty vydat rozhodnutí o vykázání

S účinností od 1. 1. 2007 bylo do zákona o Policii ČR včleněno nové oprávnění, umožňující policistovi Policie ČR za určitých podmínek vykázat násilnou osobu

⁸³ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bílá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 21.1.2010

⁸⁴ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bílá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 21.1.2010

⁸⁵ § 40 zákona č. 273/2008 o Policii České republiky

⁸⁶ MATES P., ČECHMÁNEK B., HROMÁDKA M., KRAMÁŘ K., RAJMAN J.: *Policejní právo*. Praha: Linde, 2002, s. 58.

z obydlí společně obývaného s ohroženou osobou. Ke sjednocení postupu policistů při užití tohoto oprávnění byl vydán Závazný pokyn policejního prezidenta, ze dne 27. listopadu 2006, kterým se stanoví postup příslušníků Policie České republiky v případech domácího násilí. Policista, který je na místo přivolán by měl s pomocí speciálního dotazníku SARA DN (tento dotazník obsahuje 5x5 otázek, které mají napomoci detekovat domácí násilí) a šetřením na místě (ověření totožnosti, podání vysvětlení ohrožené a násilné osoby atp.) zhodnotit situaci a posoudit, zda jsou dány podmínky pro vydání rozhodnutí o vykázaní a popřípadě násilnou osobu vykázat. Podmínky pro vydání rozhodnutí o vykázaní jsou dány jestliže: na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, lze důvodně předpokládat, že dojde k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo zvláště závažnému útoku proti lidské důstojnosti. Vykázat lze násilnou osobu z domu nebo bytu obývaného s ohroženou osobou jakož i z jeho bezprostředního okolí. Součástí vykázaní je rovněž zákaz návratu do vymezených prostor. Vykázat lze i násilnou osobu, která není v daném okamžiku na místě zásahu přítomna. Vykázaná osoba je oprávněna sbalit si věci sloužící k osobní potřebě, dokumenty a cennosti a je povinna neprodleně opustit místo, na které se rozhodnutí o vykázaní vztahuje. Je povinna vydat policistovi klíče od společného obydlí. Ve lhůtě 24 hodin je oprávněna vrátit se pro další osobní věci a věci nezbytné pro výkon zaměstnání nebo povolání. Policista vykázanou osobu poučí o možnostech ubytování. Rozhodnutí o vykázaní se vydává na místě, bez projednání věci a musí být do 24 hodin od jeho vydání vyhotoveno písemně. Písemné vyhotovení se doručí vykázané i ohrožené osobě a dalším zainteresovaným institucím (intervenční centrum, orgán sociálně-právní ochrany dětí). Policista je povinen poučit jak násilnou osobu, tak ohroženou osobu o jejich právech a ohrožené osobě předat kontakty na služby zabývající se pomocí obětem domácího násilí. Vykázaní trvá po dobu 10 dnů. Tuto lhůtu nelze zkrátit, a to ani se souhlasem ohrožené osoby. Pokud je v této lhůtě podán návrh na vydání předběžného opatření dle občanského soudního řádu, prodlužuje se lhůta do pravomocného rozhodnutí soudu o tomto návrhu. Policista je povinen ve lhůtě do 3 dnů provést kontrolu dodržování rozhodnutí o vykázaní. Pokud by došlo k nedodržení rozhodnutí, vystavuje se osoba, která tak takto jednala, postihu za spáchání přestupku, v případě závažného nebo opakovaného porušení pak ze spáchání trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázaní.⁸⁷

⁸⁷ Zdroj: www.Persefona.cz/analýza Bilá místa v péči o oběti domácího násilí citováno ze dne 21.1.2010

Shrnutí

Z výše uvedeného vyplývá celá škála nástrojů, jež mají policisté k dispozici k ochraně osoby bezprostředně ohrožené domácím násilím. Prostor pro činnost policie se v případech domácího násilí totiž většinou otevírá tam, kde skutečně již hrozí závažné nebezpečí a kde je třeba urychleně zjednat nápravu. Lze se domnívat, že značné rezervy spočívají zejména v práci jednotlivých policistů, kteří mají často velice nízké povědomí o tom, co domácí násilí je a jak se projevuje. Zároveň stále ještě v řadách policistů přetrvává stereotypní nazírání na role uvnitř rodiny a na vztahy mezi mužem a ženou. Pozornost by se tedy neměla ubírat jen směrem k nové legislativě, ale také k řádnému proškolení těch, kteří nakonec určují její praktické naplňování.

5 Pomoc obětem domácího násilí

Velkou roli v efektivitě ochrany společnosti před domácím násilím sehraává v první řadě dostatečná informovanost laické i odborné veřejnosti, jež je realizována zejména prostřednictvím informačních kampaní a vzdělávacích akcí. Systém pomoci poskytovaný obětem domácího násilí prostřednictvím nejrozličnějších specializovaných poradenských center, azylových domů a následné terapeutické péče, má v boji proti domácímu násilí v moderní společnosti nezastupitelnou úlohu.

5.1 INTERVENČNÍ A SPECIALIZOVANÁ CENTRA

Zákonem 135/2006 Sb. došlo ke změně zákona o sociálních službách a zákona o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení. Krajské samosprávy by měly zřizovat a spravovat tzv. intervenční centra. Podle zákona o sociálních službách se osobám, které jsou ohroženy násilným chováním ze strany osob blízkých nebo osob žijících s nimi ve společném bytě nebo domě, poskytuje bezprostřední individuální psychologická a sociální pomoc ambulantní nebo azylové povahy. Těmto osobám se rovněž zprostředkuje poskytnutí následné pomoci zejména sociální, lékařské, psychologické a právní. Součástí pomoci je i spolupráce a vzájemná informovanost mezi orgány sociálně-právní ochrany dětí, obcemi, orgány Policie České republiky a obecní policií, nestátními a charitativními organizacemi např. Organizace Bílí kruh bezpečí, Organizace ROSA.⁸⁸

5.1.1 Intervenční centra

Intervenční centra plní koordinační úlohu mezi zúčastněnými institucemi při pomoci osobám ohroženým násilným chováním a vyhodnocují vzájemnou spolupráci. Zaměstnanci intervenčních center jsou povinni při pomoci osobám ohroženým násilným chováním zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se při výkonu své činnosti dozvěděli. Sdělit takové skutečnosti mohou jen se souhlasem osob, kterých se tyto údaje týkají, nebo pro účely trestního řízení orgánům činným v trestním řízení i bez takového souhlasu. Podle zákona o sociálních službách se pomoc osobám ohroženým násilným chováním poskytuje převážně na základě podnětu doručeného intervenčnímu centru Policií České republiky podle zvláštního právního předpisu; tímto podnětem je opis

⁸⁸ VARGOVÁ B., VAVROŇOVÁ M.: *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci*, str.21

rozhodnutí o vykázaní nebo o zákazu vstupu do společného obydlí a opis úředního záznamu o provedených úkonech. Pomoc intervenčního centra může být poskytnuta na základě žádosti osob ohrožených násilným chováním i bez takového podnětu. Intervenční centrum je povinno kontaktovat osobu, která byla v rozhodnutí o vykázaní ze společného obydlí označena za osobu ohroženou násilným chováním, a to ve lhůtě nejpozději do 48 hodin od doručení podnětu, jinak vždy bezodkladně poté, co se dozví o ohrožení osoby násilným chováním. V rámci prvního kontaktu s osobou ohroženou násilným chováním intervenční centrum zjišťuje, zda tato osoba porozuměla všem informacím poskytnutým příslušníky Policie České republiky a zda jí byla zajištěna dostatečná ochrana a bezpečí. Dále pomoc zahrnuje i následnou poradenskou činnost. Intervenční centrum má povinnost oznamovat příslušnému krajskému úřadu počet osob ohrožených násilným chováním, kterým byla poskytnuta pomoc.⁸⁹

5.1.2 Specializovaná poradenská centra pro oběti domácího násilí

Ve většině případů poskytují specializované služby pro oběti či osoby ohrožené domácím násilím nestátní neziskové organizace. Jejich činnost a rozsah poskytovaných služeb se velmi liší a je určována zejména stanovami organizace, standardy poskytování sociálních služeb, které byly vydány ministerstvem práce a sociálních věcí a vnitřními standardy organizace. Na specializované poradny se oběti obracejí ve všech fázích rozvoje násilí v rodině. Z praxe poradenských center můžeme rozlišit tyto typy prvních kontaktů:⁹⁰

- Oběti v krizové situaci bezprostředně po napadení.
- Oběti, které nechťejí ukončit vztah, ale chtějí ukončit násilí (osoba je ohrožená násilím, ale neidentifikuje se jako oběť, násilí v rodině podceňuje a chce poradit, jak má změnit své chování, aby k násilným situacím či ponižování nedocházelo).
- Oběti, které zvažují odchod od násilného partnera.
- Oběti, které se rozhodly ukončit násilný vztah, ale hrozí jim riziko pokračování násilí.

Služby poskytované obětem domácího násilí mohou mít ambulantní i pobytový charakter a dále se mohou dělit na krizovou intervenci, poradenství a terapii. Oběti

⁸⁹ VARGOVÁ B., VAVROŇOVÁ M.: *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci*, str.22

⁹⁰ VARGOVÁ B., VAVROŇOVÁ M.: *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci*, str.22

domácího násilí by měly mít možnost vybrat si délku i rozsah poskytovaných služeb. Služby poskytované obětem by měly splňovat následující základní charakteristiky:⁹¹

- Mlčenlivost.
- Bezplatnost.
- Straníci poradenství (ochrana oběti, neutrální postoj je vůči oběti viktimizující).
- Možnost užívání služby anonymně (kromě pobytu v azylovém domě).
- Bezpečí oběti musí být hlavní prioritou.
- Vyhodnocení rizik opakování násilí.
- Vypracování a aktualizace bezpečnostního plánu.
- Spolupráce s dalšími institucemi a organizacemi.

Základními cíli specializovaných poradenských center by mělo být⁹²:

- Psychologická a sociálně-právní podpora oběti.
- Zvýšení informovanosti oběti o jejích právech.
- Zvýšení informovanosti oběti o možnostech řešení její situace.
- Podpora samostatnosti a možnosti volby

Shrnutí

V České republice je dosud takových kvalitních zařízení málo, přičemž čímž větší je vzdálenost bydliště oběti domácího násilí od velkého města, tím menší je pro ni šance na dostupnost takových služeb. Lze však zmínit viditelný pokrok spočívající zejména ve snaze regionálních psychologických poraden, linek důvěry a domovů pro matky s dětmi v poskytování pomoci obětem domácího násilí ke vzdělání a své služby tímto směrem rozšiřovat.

⁹¹ VARGOVÁ B., VAVROŇOVÁ M.: *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci*, str.22

⁹² VARGOVÁ B., VAVROŇOVÁ M.: *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci*, str.22

6 Průzkum o informovanosti společnosti s problémem domácího násilí

6.1 Definice problému:

Se zvyšující se kriminalitou ve společnosti roste i více případů, které mají status domácího násilí. Nezáleží na tom, jestli je násilí páčáno na ženách, mužích, na dětech nebo na seniorech. Problém domácího násilí obecně roste. Otázkou je, proč se o něm dovídáme až ve fázi, kdy domácí násilí vyvrcholí otřesným a brutálním násilím nebo dokonce úmrtím obětí.

Stále více mne zajímá otázka, proč se o domácím násilí dozvím až v té fázi, kdy oběť je na nějakou dobu hospitalizována ve zdravotnickém zařízení. Proč jen nepatrná část obětí vyhledá policii a oznámí toto násilí.

Cílem tohoto průzkumu je zjistit, zda společnost, ve které žijeme je dostatečně informovaná o této závažné problematice. Zda společnost ví, co v dané situaci může dělat. A zda společnost ví, že už první znaky mohou být počátkem násilí.

6.2 Výzkumný problém a metody výzkumu

Posláním výzkumu je interpretovat člověku realitu. Z tohoto pohledu jsem si zvolil směr, kterým jsem formuloval svoji práci. Pro udržení směru jsem si zvolil pracovní verze okruhů, tedy problému, kterými jsem se zabýval. Jedná se o tyto okruhy:

1. Co pojem domácí násilí vlastně znamená
2. Kdo je oběť domácího násilí
3. Jak je oběť chráněna před domácím násilím
4. Jak je ve společnosti chápáno domácí násilí

6.3 Výzkumný problém

Základním problémem, kterým jsem se zabýval ve své práci, je úroveň informovanosti společnosti co o domácím násilí ví a zda je rozšířeno podvědomí o ochraně ze strany Policie ČR před domácím násilím. Proto jsem si zvolil tyto výzkumné problémy:

H1 Lidé si myslí, že citové vydírání nepatří mezi domácí násilí

H2 Lidé si myslí, že nejčastější příčina domácího násilí je nevěra

H3 Lidé si myslí, že problém domácího násilí je zveličován

H4 Lidé si myslí, že společnost je dobře o domácím násilí informována

H5 Lidé si myslí, že Policie ČR správně řeší domácí násilí

6.4 Metody výzkumu

Ke své práci jsem si zvolil metodu empirického zkoumání, a použil jsem techniku dotazníku. Strukturu dotazníku, jsem rozdělil na tři části:

1. Vstupní část – oslovení respondentů
2. Vlastní otázky
3. Poděkování za spolupráci

Dotazník a formulaci otázek jsem konstruoval pro dospělé respondenty. Vyšel jsem z vlastních poznatků a osobních zkušeností na téma domácí násilí. V dotazníku jsem vytvořil čtyři části. V první části zařazuji respondenta do kategorií podle věku, pohlaví a dosaženého stupně vzdělání. Ve druhé části se zaměřuji na zkoumání respondentů a jeho znalostem o pojmu domácí násilí. Ve třetí části zkoumám postoj respondentů k domácímu násilí a ve čtvrté části zjišťuji informovanost respondentů o domácím násilí.

V dotazníku se vyskytují uzavřené otázky, v nichž respondent vždy zvolí pouze jednu odpověď. Jedna otázka je otevřená. Vlastní průzkum byl prováděn na 100 respondentech, kteří dotazník vyplnili osobně. Dotazníky jsem nechal na vrátnici budovy územního odboru Policie ČR v Olomouci. Pracovník vrátnice požádal každého návštěvníka, aby během doby čekání na příslušného policistu vyplnil a odevzdal dotazník zpět. Tento pracovník rovněž dbal na to, aby respondenti dotazník vyplnili správně a měli dostatek času. Průzkum trval celé 2 měsíce. Dotazník byl následně zpracován dle čárkové metody, kdy výsledky jsem přenesl do tabulky a po-té jsem je převedl do grafické podoby.

6.5 Analýza dotazníku a výsledky výzkumu

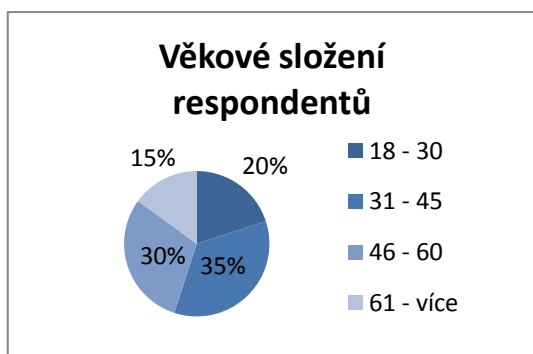
Celkem bylo rozdáno 100 dotazníků, které respondenti vrátili vyplněné zpět. Po jejich překontrolování jsem zjistil, že jsou všechny vyplněny správně. Jednotlivé položky jsem zpracoval a vyjádřil graficky. Každou otázku jsem také vyhodnotil slovním hodnocením.

6.6 Výsledky výzkumu

1. Věk respondentů

Tabulka 9 Věková struktura respondentů

Věk	Počet
18 - 30	20
31 - 45	35
46 - 60	30
61 - více	15

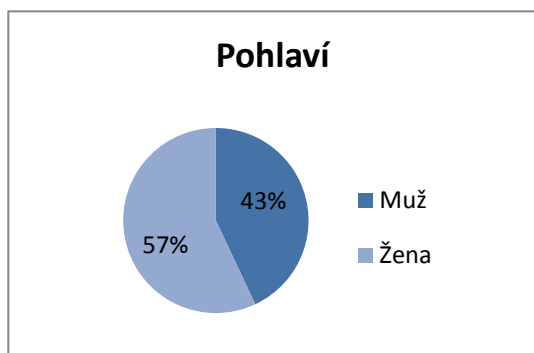

Graf 7 Věková struktura

2. Pohlaví respondentů

Tabulka 10 Struktura dle pohlaví

Pohlaví	Počet
Muž	43
Žena	57

Graf 8 Rozdělení dle pohlaví

3. Nejvyšší dosažené vzdělání

Tabulka 11 Nejvyšší dosažené vzdělání

Druh vzdělání	Počet
Základní	5
Středoškolské - výuční list	24
Středoškolské – maturita	31
Vyšší odborné – Dis	3
Vysokoškolské – Bakalář	20
Vysokoškolské – Magistr	17

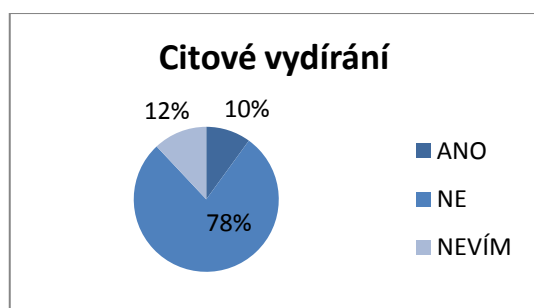

Graf 9 Rozdělení respondentů dle druhu vzdělání

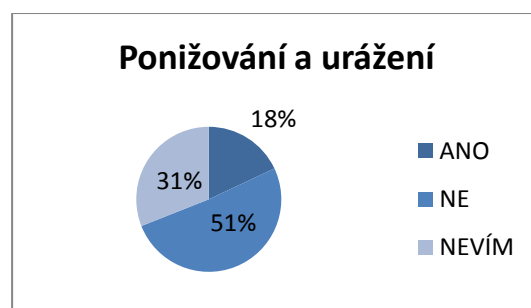
4. Myslíte si, že do domácího násilí patří tyto prvky...

Tabulka 12 Znak domácího násilí

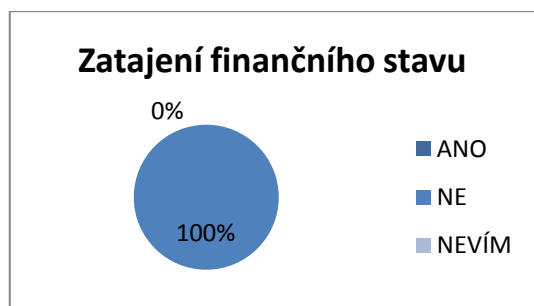
Myslíte, že patří do domácího násilí:	ANO	NE	NEVÍM
Citové vydírání	10	78	12
Ponižování a urážení	18	51	31
Zatajení finančního stavu rodiny	0	100	0
Rvačka	12	73	15
Nucení k sexuálním praktikám	92	0	8
Fyzické násilí	97	0	3

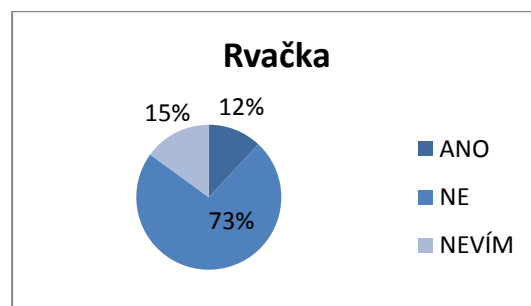
Graf 10 Znak DN - citové vydírání

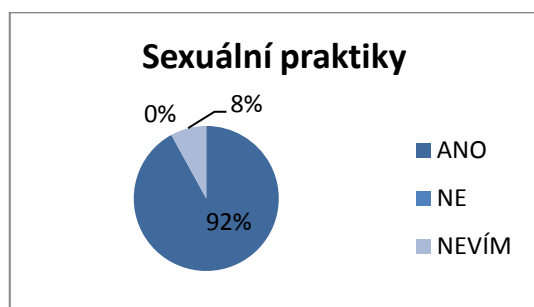
Graf 11 Znak DN - ponižování a urážení

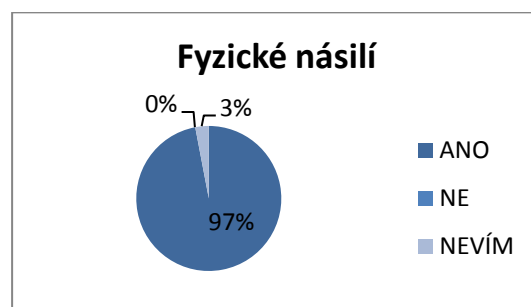
Graf 12 Znak DN - zatajení finančního stavu

Graf 13 Znak DN – rvačka

Graf 14 Znak DN – nucení k sexuálním praktikám

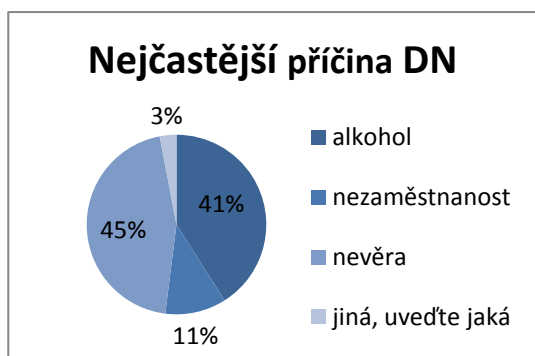
Graf 15 Znak DN - fyzické násilí

Více než 97 % respondentů označilo logicky, že fyzické násilí patří do domácího násilí. Je zarážející, že 78 % respondentů ovšem uvedlo, že citové vydírání nepatří do domácího násilí. Přitom citové násilí je jednou ze skrytých forem domácího násilí. Ponižování a urážení jako jednu z forem domácího násilí označilo jen 18 % respondentů. Je zjevné, že tento druh psychického ubližování není jednoznačně negativně vnímán. Stejně tak je zjevné stereotypní nazírání respondentů na jednostranné vedení a jednostrannou informovanost o finančním stavu rodiny, které je zjevně v populaci považováno za normální.

5. Co je podle Vás nejčastější příčinou domácího násilí?

Tabulka 13 Příčiny domácího násilí

Příčina	Počet
alkohol	41
nezaměstnanost	11
Nevěra	45
jiná, uveďte jaká	3

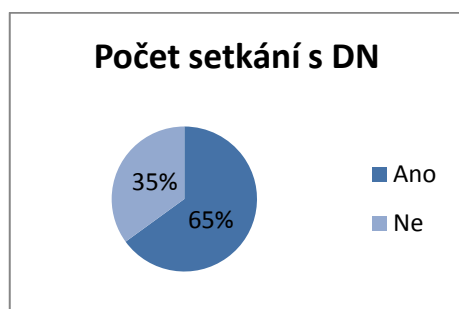
Graf 16 Příčiny DN

Nejvíce respondentů, to je 45 % uvedlo, že nejčastější příčinou domácího násilí je nevěra a hned za tím alkohol s 41 % respondentů. I zde je vnímán konzervativní náhled na správnost trestu za nevěru.

6. Setkali jste se s domácím násilím?

Tabulka 14 Setkání s domácím násilím

Setkání	Počet
Ano	65
Ne	35

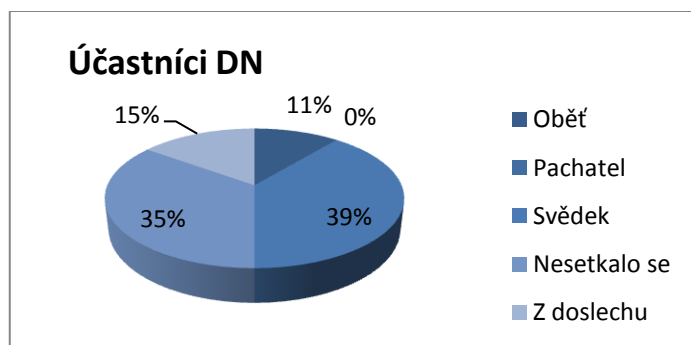
Graf 17 Počet setkání s DN

Je překvapující, že 65 % respondentů se v nějaké formě již setkala s domácím násilím., byť toto setkání dotazník nevyžadoval nikterak specifikovat.

7. Pokud ANO, v jaké podobě jste se s domácím násilím setkal/la ?

Tabulka 15 Role při domácím násilí

Role účasti	Počet
Oběť	11
Pachatel	0
Svěddek	39
Nesetkalo se	35
Z doslechu	15

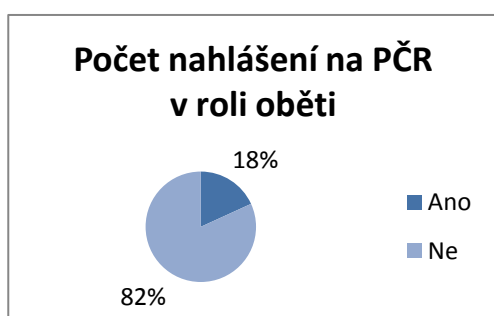
Graf 18 Účastníci DN

Z odpovědí na tuto otázku vyplynulo, že 60 % respondentů se s domácím násilím setkalo jako svědek. Celých 17 % se s domácím násilím setkalo jako oběť.

8. Pokud jste se stal/a obětí domácího násilí, hlásili jste to na Policii ČR?

Tabulka 16 Hlášení na Policii ČR

Oběť hlásila/nehlásila	Počet
Ano	2
Ne	9

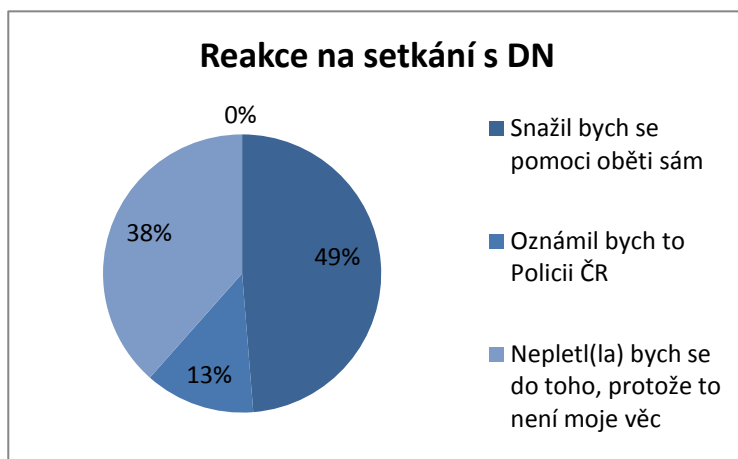
Graf 19 Počet hlášení na Policii ČR

Zde se potvrdila opět další skutečnost o faktech domácího násilí, že 82% obětí domácího násilí po napadení tuto věc na Policii neohlásí. Z 11 respondentů, kteří uvedli, že se stali obětí domácího násilí, tuto událost oznámili na Policii ČR jen 2, je tedy zjevné, že samy oběti nejsou ochotny řešit svou situaci represemi trestněprávního řízení.

9. Pokud jste byli svědkem domácího násilí, jak byste se zachovali?

Tabulka 17 Reakce svědka

Reakce	Počet
Snažil bych se pomoci oběti sám	19
Oznámil bych to Policii ČR	5
Nepletl (la) bych se do toho, protože to není moje věc	15
Jiné	0

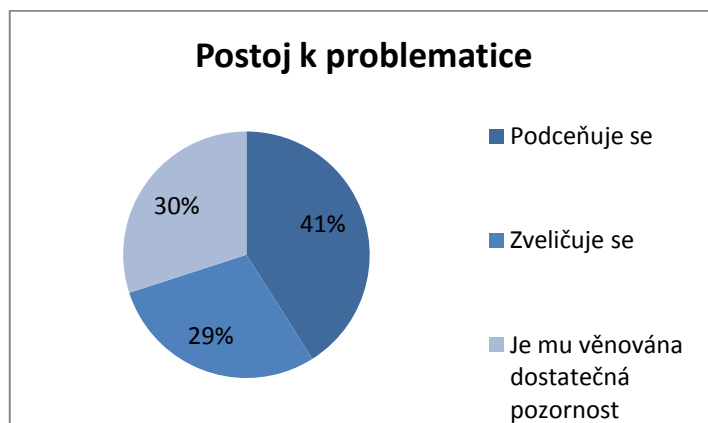
Graf 20 Reakce na setkání s DN

Z vyhodnoceného dotazu je zřejmé, že 49% respondentů by se snažilo oběti domácího násilí pomoci, formu pomoci však dotazník nevyžadoval a nespecifikoval.

10. Jaký je Váš postoj k problematice domácího násilí?

Tabulka 18 Postoj k problematice DN

Podceňuje se	41
Zveličuje se	29
Je mu věnována dostatečná pozornost	30

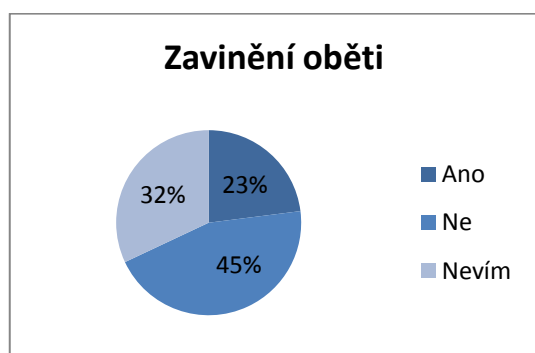
Graf 21 Postoj k problematice

Vyhodnocením otázky vyšlo najevo, že 41 % respondentů si myslí, že domácí násilí se podceňuje.

11. Myslíte si, že si za to oběti domácího násilí mohou samy?

Tabulka 19 Míra zavinění oběti

Zavinění	Počet
Ano	23
Ne	45
Nevím	32

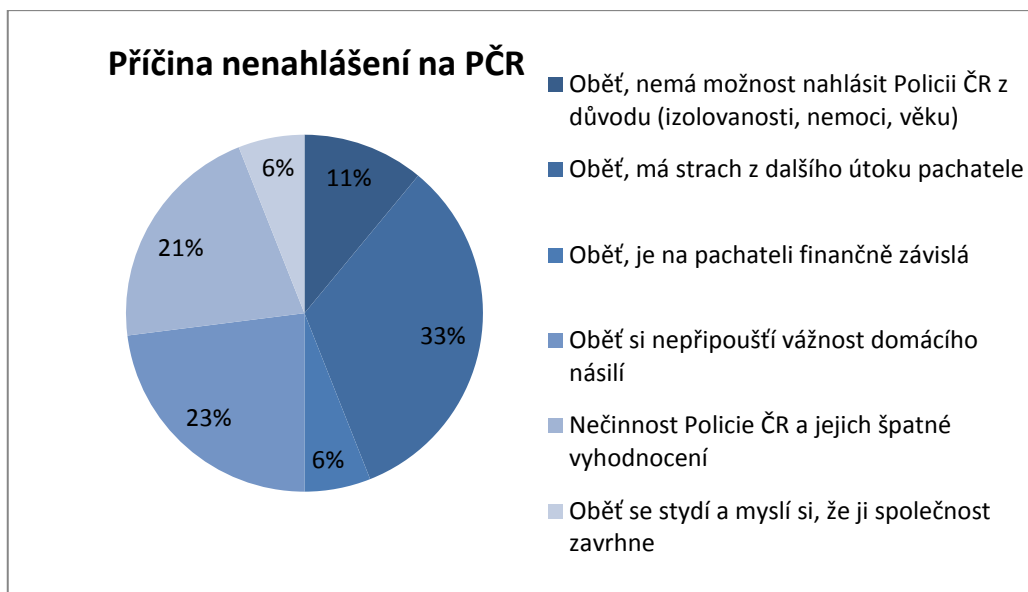
Graf 22 Zavinění oběti

Téměř polovina respondentů si myslí, že oběť hostilní jednání vůči své osobě nevyprovokuje sama, ale je zapříčiněno chováním agresora.

12. Jaká je podle Vás příčina pozdního odhalení domácího násilí?

Tabulka 20 Příčiny DN

Příčina	Počet
Oběť nemá možnost nahlásit Policii ČR z důvodu (izolovanosti, nemoci, věku)	11
Oběť má strach z dalšího útoku pachatele	33
Oběť je na pachateli finančně závislá	6
Oběť si nepřipouští vážnost domácího násilí	23
Nečinnost Policie ČR a jejich špatné vyhodnocení situace	21
Oběť se stydí a myslí si, že ji společnost zavrhne	6

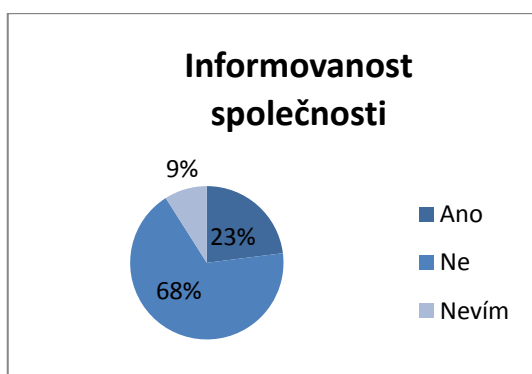
Graf 23 Příčiny nenahlášení na Policii ČR

33% respondentů uvedlo, že příčinou včasného nenahlášení domácího násilí na Policii ČR je, že oběť domácího násilí se obává dalšího napadení agresora. Zde je potřeba se také zmínit, že 23% respondentů uvedlo, že si myslí, že oběť domácího násilí celou věc nenahlásí na Policii ČR, protože je finančně závislá na agresorovi.

13. Máte pocit, že informovanost společnosti o problému domácího násilí je dostatečná?

Tabulka 21 Informovanost společnosti

Ano	23
Ne	68
Nevím	9

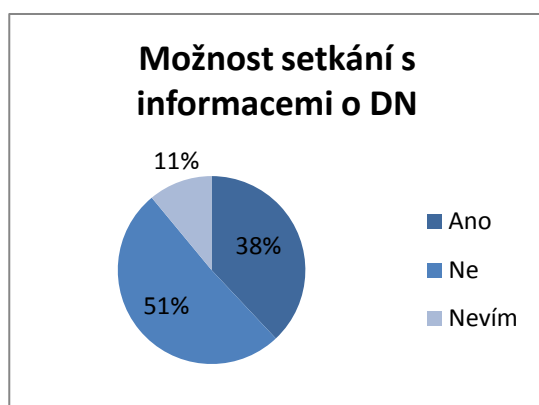
Graf 24 Informovanost společnosti o DN

Překvapivý počet až 3/4 respondentů uvedlo, že informovanosti o domácím násilí není dostatek. Toto pozoruhodné zjištění mě udivilo, neboť se domnívám, že informační kampaň je dostatečně rozsáhlá a lidé jsou s problematikou dobře z médií obeznámeni.

14. Měli jste možnost setkat se s informacemi o domácím násilí?

Tabulka 22 Možnost setkání se s informacemi o DN

Ano	38
Ne	51
Nevím	11

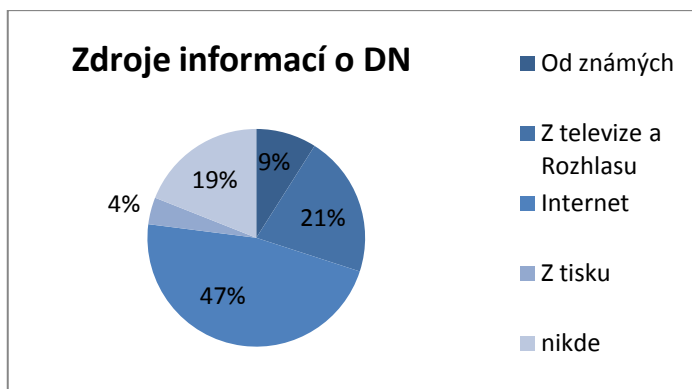
Graf 25 Setkání s informacemi o DN

Na tuto otázku uvedla polovina dotázaných respondentů, že se nesetkali s informacemi o domácím násilí a možnostech jeho řešení. Tato skutečnost je ovšem produktem současného informačního zahlcování, a tak reklamní spoty společností Bílý kruh bezpečí a Rosa, které jsou na internetu a v médiích, unikají často pozornosti.

15. Pokud Ano, kde?

Tabulka 23 Zdroje informací

Zdroj informací	Počet
Od známých	2
Z televize a Rozhlasu	14
Internet	19
Z tisku	3

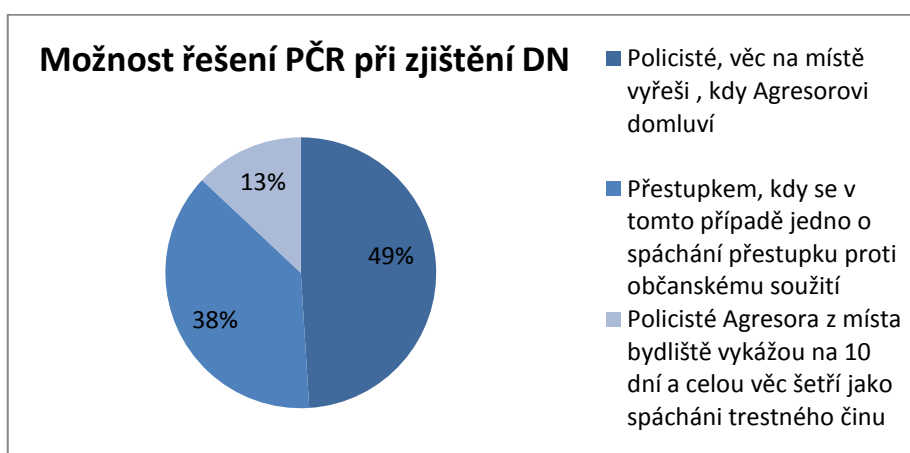
Graf 26 Zdroje informací o DN

Téměř polovina respondentů uvedla, že se setkala s informacemi o domácím násilí na internetu, tedy nejrozšířenějším masmédiu a pětina respondentů uvedla, že se o problematice domácího násilí dozvěděla z rozhlasu a televize.

16. Jakým způsobem podle Vás řeší Policie ČR případy domácího násilí?

Tabulka 24 Míra řešení PČR

Policisté věc na místě vyřeší domluvou	37
Policisté věc postoupí k řešení jako přestupek proti občanskému soužití	18
Policisté agresora z místa bydliště vykážou na 10 dní a celou věc šetří jako trestný čin	10

Graf 27 Možnost řešení Policie ČR

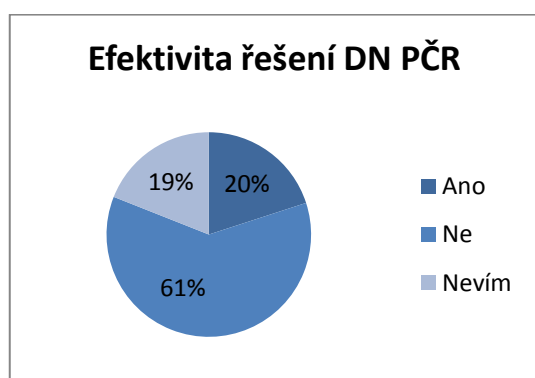
Na tuto otázku odpověděla téměř polovina respondentů, kteří se s domácím násilím setkali, že Policie ČR domácí násilí řeší pouze na místě domluvou. Jen 13%

respondentů uvedlo, že Policie ČR agresora vykáže ze společného obydlí na 10 dní a věc skutečně šetří jako trestný čin.

17. Řeší podle Vás Policie ČR domácí násilí dostatečně?

Tabulka 25 Dostatečnost řešení Policie ČR

Ano	15
Ne	43
Nevím	7

Graf 28 Efektivita řešení DN Policie ČR

Názor respondentů, kteří se s domácím násilím setkali, vyznívá pro Policii ČR nelichotivě, neboť lidé se domnívají, že by policisté měli zakročovat důrazněji a důsledněji.

6.7 Vyhodnocení výzkumu

Z vyhodnocení dotazníků lze vyčíst následná zjištění:

H1 Lidé si myslí, že citové vydírání nepatří mezi domácí násilí

Hypotéza 1 se potvrdila, protože 78 % respondentů uvedlo, že citové vydírání nepatří mezi domácí násilí.

H2 Lidé si myslí, že nejčastější příčina domácího násilí je nevěra

Hypotéza 2 se potvrdila, že celých 45 % respondentů označilo za hlavní příčinu domácího násilí nevěru.

H3 Lidé si myslí, že problém domácího násilí je zveličován

Hypotéza 3, se nepotvrdila, 41% respondentů uvedlo, že problém domácího násilí se spíše podceňuje.

H4 Lidé si myslí, že společnost je dobře o domácím násilí informována

Hypotéza 4, se nepotvrdila, 68% respondentů uvedlo, že společnost o domácím násilí není informována vůbec. Jen 23% respondentů uvedlo, že je společnost dobře informována.

H5 Lidé si myslí, že Policie ČR správně řeší domácí násilí

Hypotéza 5, se nepotvrdila, 61% respondentů uvedlo, že Policie ČR neřeší správně domácí násilí.

Výzkum je možná ovlivněn skladbou respondentů. Lidé předvolaní na Policii ČR jsou v různém procesním postavení, ale zpravidla přišli do styku s kriminální činností, mohou přebývat v problémových lokalitách či se stýkat s kriminálně závadovými osobami a jejich vnímání tak může být ovlivněno. Ve vzorku jsem konstatoval nestandardně velký počet vysokoškolsky vzdělaných respondentů.

7 Závěr

Česká společnost se k domácímu násilí zatím staví stále ještě nejednoznačně s tendencí k bagatelizaci tohoto jevu. Zatímco jiné násilné trestné činy např. loupež, vražda, bývají chápány jako kriminální jednání a panuje zde všeobecný souhlas s udělením trestu, tak domácí násilí je často vnímáno jako nepravděpodobné, zveličované, často jako zdůvodnitelné a ospravedlnitelné jednání, které si postižená strana zaslouhuje. V případech domácího násilí totiž část naší společnosti pohlíží i na případnou vraždu, u které je v pozadí dlouhodobé násilí v partnerském vztahu, jako na vyprovokovanou.

Domácí násilí představuje specifický problém, který vyžaduje specifická řešení. Většinou se odehrává beze svědků, stranou veřejnosti a mezi osobami, které jsou spojeny citovou vazbou. Latentnost takového protiprávního jednání pak výrazně ovlivňuje možnosti prevence či represe. Až na případy, které končí smrtí oběti nebo těžkým ublížením na zdraví, nese pachatel domácího násilí za své spáchané trestné činy nicotný právní následek a zanedbatelnou újmu. V tomto směru bych spatřoval nedostatky právního a sociálního rámce boje proti domácímu násilí. Zvýšil bych jednoznačně trestní sazby, a to zejména při trvalých následcích takového jednání, aby působily již preventivně svou odstrašující délkou. Stejně tak bych rozšířil práci poraden a intervenčních center o práci s pachatelem domácího násilí. Povinnost docházet a zapojovat se do terapie a činnosti těchto poraden bych pak nechal ukládat v rámci trestu odsouzeným pachatelům, např. formou ochranného dohledu. Zatím se totiž pomáhá jen oběti domácího násilí, ale problém pachatele a příčin jeho jednání zůstává neřešen. Pachatel je totiž nepochybně člověk s narušenou osobností či hodnotovými vztahy, může být psychicky labilní či nemocný, alkoholik, drogově závislý. Domnívám se, že i v tomto ohledu by poradny a centra mohly pachateli domácího násilí pomoci, byť by výsledky této pomoci byly stejně malé, jako úspěšné výsledky léčby závislostí či deviací na základě soudního rozhodnutí.

Téma domácího násilí totiž není jen tématem resortů vnitra či práce a sociálních věcí, ale též věcí např. resortu kultury, vzdělání a sportu, zdravotnictví, místního rozvoje. Pokud se někdo domnívá, že se to jeho nebo jeho blízkých netýká, pak může být zaskočen při první facce v rámci domácí hádky. Nechci hovořit o běžné rozmršce jako o násilí či týrání, ale dlouhodobá disharmonie vztahů v ně může nepochybně vyústit. Pokud by někdo namítal, že radikální řešení konfliktů, souvisejících s domácím

násilím vede ke zvýšení již tak dosti nelichotivého procenta rozvodovosti, pak s tímto názorem mohu polemizovat. Oprávněnost rozluky manželů při takovýchto disfunkčních vztazích je plně odůvodněna a počet rozvedených manželství na základě páchaného domácího násilí není celostátně statisticky nikterak významný.

Sebedokonalejší právní rámec a sebelepší následná pomoc však nesníží počet žen, dětí a mužů poškozovaných domácím násilím, pokud nepřistoupíme k cílené kultivaci společenských vztahů, počínaje dětmi a mládeží. Tento úkol je bohužel řešitelný v dlouhodobém časovém horizontu a je potřebný v naší společnosti nejen v oblasti boje proti domácímu násilí.

Seznam tabulek a grafů

Tabulka 1 Věková struktura pachatelů - mužů	Chyba! Záložka není definována.
Tabulka 2 Nejvyšší dosažené vzdělání pachatelů - mužů.....	14
Tabulka 3 Svědectví domácího násilí	17
Tabulka 4 Psychicky týrané děti	17
Tabulka 5 fyzicky týrané děti	18
Tabulka 6 Nejčastější reakce dětí	19
Tabulka 7 Počet žen - obětí.....	21
Tabulka 8 Nejvyšší dosažené vzdělání žen - obětí	22
Tabulka 9 Věková struktura respondentů	56
Tabulka 10 Struktura dle pohlaví.....	56
Tabulka 11 Nejvyšší dosažené vzdělání	57
Tabulka 12 Znaky domácího násilí.....	58
Tabulka 13 Příčiny domácího násilí	59
Tabulka 14 Setkání s domácím násilím	60
Tabulka 15 Role při domácím násilí.....	60
Tabulka 16 Hlášení na Policii ČR.....	61
Tabulka 17 Reakce svědka	61
Tabulka 18 Postoj k problematice DN.....	62
Tabulka 19 Míra zavinění obětí	63
Tabulka 20 Příčiny DN	63
Tabulka 21 Informovanost společnosti.....	64
Tabulka 22 Možnost setkání se s informacemi o DN	65
Tabulka 23 Zdroje informací	65
Tabulka 24 Míra řešení PČR	66
Tabulka 25 Dostatečnost řešení Policie ČR.....	67
Graf 1 Grafické znázornění věkové struktury pachatelů – mužů	14
Graf 2 grafické znázornění vzdělání pachatelů - mužů	14
Graf 3 Grafické rozložení svědků domácího násilí	17
Graf 4 grafické znázornění reakcí dětí.....	19
Graf 5 Počet žen - obětí	21
Graf 6 Vzdělání obětí – žen	22

Graf 7 Věková struktura	56
Graf 8 Rozdělení dle pohlaví	57
Graf 9 Rozdělení respondentů dle druhu vzdělání.....	57
Graf 10 Znak DN - citové vydírání	58
Graf 11 Znak DN - ponižování a urážení	58
Graf 12 Znak DN - zatajení finančního stavu.....	58
Graf 13 Znak DN – rvačka	58
Graf 14 Znak DN – nucení k sexuálním praktikám	58
Graf 15 Znak DN - fyzické násilí.....	58
Graf 16 Příčiny DN.....	59
Graf 17 Počet setkání s DN.....	60
Graf 18 Účastníci DN	60
Graf 19 Počet hlášení na Policii ČR	61
Graf 20 Reakce na setkání s DN	62
Graf 21 Postoj k problematice	62
Graf 22 Zavinění oběti	63
Graf 23 Příčiny nenahlášení na Policii ČR	64
Graf 24 Informovanost společnosti o DN.....	64
Graf 25 Setkání s informacemi o DN	65
Graf 26 Zdroje informací o DN	66
Graf 27 Možnost řešení Policie ČR	66
Graf 28 Efektivita řešení DN Policie ČR.....	67

Použitá literatura a prameny:

BARTOŠOVÁ J., *Místo nebezpečnější než náměstí?* Hospodářské noviny, 2004, č. 240.

Boston Police, *Speciál Order Number 01-14*.

VARGOVÁ B., VAVROŇOVÁ M.: *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci*.

ČÍRTKOVÁ L., VITOUŠOVÁ P.: *Pomoc obětem a svědkům trestných činů*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007.

DOBROVOLNÁ T.: *Týrání nemlčte!* Květy, 2001, č. 41.

FRANTOVÁ L., VAŠÍČKOVÁ M.: *Domácí násilí: Až osm let vězení*. Zlínské noviny, 2003, č. 289.

HOLUB P.: *Domácí násilí nikdy neskončí samo od sebe*. Hospodářské noviny, 2003, č. 138.

HOLUB P.: *Násilí za zavřenými dveřmi*. Hospodářské noviny, 17.7.2003.

HRONOVÁ M.: *Dětská svědectví násilí*, kapitola 3., ROSA 2008.

JELÍNEK J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2003.

KROBOTOVÁ T.: *Domácí nikdy samo nepřestane*. Vlasta, 2004, č.47.

MATES P., ČECHMÁNEK B., HROMÁDKA M., KRAMÁŘ K., RAJMAN J.: *Policejní právo*. Praha: Linde, 2002.

Metodický pokyn ředitele úřadu služby kriminální policie a vyšetřování policejního prezidia České republiky č.2/2004.

Statistické údaje ROSA za rok 2008.

ŠÁMAL P., KRÁL V., BAXA J., PÚRY F.: *Trestní rád. Komentár. I. Díl. 4. vydání*. Praha: C.H. Beck 2002.

ŠÁMAL P., PÚRY F., RIZMAN S.: *Trestní zákon komentář – díl II. 6. vydání*. Praha: C.H. Beck 2002.

www.domácínásilí.cz/statistiky

www.domácínásilí.info

<http://gymkh.cz>

http://www.law.indiana.edu/pop/domestic_violence/profile.shtml

<http://www.zivot90.cz>

www.Persefona.cz/analýza Bílá místa v péči o oběti domácího násilí

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších právních předpisů.

Zákon č. 200/1990 Sb., o Přestupcích, ve znění pozdějších právních předpisů.

Zákon č. 273/2008 o Policii České republiky, ve znění pozdějších právních předpisů.

Zákon č. 40/2009Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších právních předpisů.

Příloha č. 1 Dotazník

Vážený respondente,

dovolujeme si Vás požádat o vyplnění dotazníku, který se zaměřuje na informovanost společnosti v problematice domácího násilí. Všechny informace, které nám poskytnete, zůstanou anonymní. Odpovědi, prosím, označte křížkem. Za vyplnění dotazníku Vám předem děkujeme.

1. Jaký je Váš dosažený věk v roce 2010? (vyberte pouze jednu možnost)

18 – 30

31 – 45

46 - 60

61 – více

2. Jaké je Vaše pohlaví? (vyberte pouze jednu možnost)

Muž

Žena

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? (vyberte pouze jednu možnost)

Základní

Středoškolské – výuční list

Středoškolské – maturita

Vyšší odborné – titul Dis.

Vysokoškolské – titul bakalář

Vysokoškolské – titul magistr

4. Myslíte si, že do domácího násilí patří: (u každé možnosti vyberte jednu odpověď)

Citové vydírání	ANO	NE	NEVÍM
Ponižování a urážení	ANO	NE	NEVÍM
Zatajení finančního stavu rodiny	ANO	NE	NEVÍM
Rvačka	ANO	NE	NEVÍM
Nucení k sexuálním praktikám	ANO	NE	NEVÍM
Fyzické násilí	ANO	NE	NEVÍM

5. Co je podle Vás nejčastější příčinou domácího násilí? (vyberte pouze jednu možnost)

Alkohol

Nezaměstnanost

Nevěra

Jiná

6. Setkal/la jste se s domácím násilím? (vyberte jednu možnost)

ANO

NE

7. Pokud ANO, v jaké podobě jste se s domácím násilím setkal/la? (vyberte jednu z možností)

Oběť

Pachatel

Svěddek

Z doslechu

8. Pokud jste se stali obětí domácího násilí, hlásili jste to Policii ČR? (vyberte jednu z možností)

ANO

NE

9. Pokud jste byli svědkem domácího násilí, jak jste se zachovali? (vyberte jednu z možností)

Snažil /la jsem se pomoci oběti sám/sama

Oznámil /la jsem to Polici ČR

Nereagoval /la jsem na to, není to moje věc

Nic

10. Jaký je Váš postoj k problematice domácího násilí? (vyberte jednu z možností)

Podceňuje se

Zveličuje se

Je mu věnovaná dostatečná pozornost

11. Myslíte si, že si za to oběti domácího násilí mohou sami? (vyberte jednu z možností)

ANO NE NEVÍM

12. Jaká je podle Vás příčina pozdního odhalení domácího násilí? (vyberte jednu z možností)

Oběť nemá možnost hlásit Policii ČR

Oběť má strach z dalšího útoku pachatele

Oběť je na pachateli finančně nebo jinak závislá

Oběť si nepřipouští znaky domácího násilí

Nečinnost Policie ČR nebo špatné vyhodnocení domácího násilí

Oběť se stydí

13. Máte pocit, že informovanost společnosti o problému domácího násilí je dostatečná? (vyberte jednu z možností)

ANO NE NEVÍM

14. Měli jste možnost setkat se s informacemi o domácím násilí? (vyberte jednu z možností)

ANO NE NEVÍM

15. Pokud ANO, kde? (doplňte)

.....

16. Jakým způsobem podle Vás řeší Policie ČR případy domácího násilí? (vyberte jednu z možností)

Policisté řeší domluvou s pachatelem

Přestupkem

Vykázáním pachatele z bytu oběti

17. Řeší podle Vás Policie ČR domácí násilí dostatečně? (vyberte jednu z možností)

ANO NE NEVÍM

Děkujeme Vám za Vaši ochotu

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Pavel Hejníček
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Doc. PhDr. Jitka Skopalová PhD.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Domácí násilí
Název v angličtině:	Domestic violence
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena na aktuální informace, co pojem domácí násilí znamená. Objasňuje základní informace o domácím násilí a jsou zde vysvětleny čtyři důležité znaky, podle kterých policejní orgán posuzuje, zda se jedná o domácí násilí. Vystihuje právní problematiku domácího násilí, kde se zaměřuje na aktuální trestné činy a přestupky a vymezení jejich skutkových podstat. Dále zde popisuje trestní řízení a postupy po přijetí oznámení domácího násilí orgány činnými v trestním řízení. Uvádí možnosti policistů, co v případě přijetí oznámení domácího násilí mají za povinnost a jaké mají oprávnění v souvislosti s domácím násilím.
Klíčová slova:	Domácí násilí, oběť, agresor, trestní zákoník, trestní řád, zákon o přestupcích, zákon o Policii ČR, poškozený, pachatel, intervenční centra, specializovaná poradenská centra.

Anotace v angličtině:	The thesis is focused on current information, what the term means domestic violence. Explains basic information about domestic violence and are explained here are four important characters by which the police authority considers whether it is domestic violence. Describes the legal issues of domestic violence, where it focuses on actual crimes and misdemeanors, and definition of their constituent elements. Furthermore, here describes the procedures and criminal proceedings after the notice of the domestic violence law enforcement proceedings. The options available to police officers, as in the case of receipt of the notice of domestic violence have the obligation and what are their privileges in the context of domestic violence.
Klíčová slova v angličtině:	Domestic violence, victim, aggressor, Penal Code, Criminal Procedure, the Law on misdemeanors, the Police Act, the victim, offender, agencies, specialized counseling centers.
Přílohy vázané v práci:	1. Dotazník
Rozsah práce:	73 stran
Jazyk práce:	Český jazyk